

Fuglevennen

Vår 2020

- Hvor fleksibel er uglenes hals?
- Derfor er gammel skog viktig
- Bonden som ville ha fuglene tilbake
- Starene - en restaurert våtmark
- Beskytt fuglene mot
katter og mår
- Munkegribb på
Norgesbesøk

Fjellfugler i fare

Lappspurven er en av fjellets vakreste spurvefugler. Men nå står vi i fare for å miste denne perlen i fugleverdenen. De siste årene har lappspurven gått faretruende tilbake i antall. Mange steder i Sør-Norge er den nå helt borte. Fremdeles er den vanlig å se og høre lenger nord i landet, men hvor lenge vil det vare? Vi kjenner ikke årsakene til tilbakegangen, men det er viktig å følge med på utviklingen. Lappspurven er valgt til Årets Fugl i 2020. Se etter den i norske fjelltrakter i sommer, og rapporter både funn og fravær der den tidligere har vært vanlig.

Foto: Steinar Myhr.

Foto: Roar Solheim.

Isfuglen er en sjelden fargeklatt som blir mer tallrik etter milde vintre.

Interessen for fugl er økende. Det er noe vi som arbeider med tidsskriftet og *Spør en ornitolog*-nettsiden merker. Det er mange som tar kontakt om fugler de har sett, og mange bekymrer seg også for at det er færre fugler å se på foringsplassene.

Denne vinteren har vært dominert av store flokker av konglebit som dukket opp over hele Sør-Norge. En rik rognebærhøst ble flittig utnyttet av konglebitene, og de fargesterke fuglene sammen med røde rognebær ble yndete fotomotiver for mange. Etter nyttår har store flokker med gråsisik og grønnsisik dominert på foringsplassene.

Folk ønsker å hjelpe fuglene med foring og fuglekasser, og med å tilrettelegge biotoper. Våtmarksgruppa i Hedmark har en jevn strøm med henvendelser fra folk som ønsker å grave dammer eller tjern på sin eiendom. Gruppa hjelper til med søknader om finansiering. I vinter blir det gravd ut 11 nye dammer og tjern. Det største tjernet er på rundt 5 dekar. NRK har fulgt utgravningen av dette tjernet i Stange, og det vil komme som program på

NRK 1 (TV). I dette nummeret av Fuglevennen presenterer vi Starene i Stange og det arbeidet som har blitt gjort for å tilrettelegge den tidligere våtmarksbiotopen for fuglene. Flere nye dammer er gravd opp, til glede for både trekkende og hekkende våtmarksfugler. Mange folk kommer på besøk dit for å lære om fugl og hvordan dammer for fugl anlegges.

Store deler av Sør-Norge har vært snøfritt det meste av vinteren. Dette har gitt gode overvintringsforhold for fugler som rødstrupe, gjerdesmett, svarttrost og mer fåtallige overvintretere som munk og bokfink. Mer sjeldne arter som isfugl har nok hatt bedre overlevelse denne vinteren. Kanskje kan den fargesterke, lille fuglen dukke opp på nye hekksteder i år. Slike små juveler lyser opp langs vassdragene, og gir store fugleopplevelser for mange. Midt i mars har både sanglerke og vipe dukket opp flere steder, og flere arter kommer i de nærmeste ukene. Her er det bare å glede seg over våren og fuglene!

Roar og Trond

	Side
Fjellfugler i fare	2-3
Fuglegleder	4
Hagefugltellingen 2020	5
Jeg lurar på...	6-7
Har ugler mer fleksibel hals enn andre fugler?	8-11
Derfor er gammel skog viktig	12-17
Bonden som ville ha fuglene tilbake	18-19
Starene - en restaurert våtmark	20-25
Naturopplevelser	28-29
Beskytt fuglene mot katter og mår	30
Konglebit-invasjon	31
Munkegribb på Norgesbesøk	32-33
NOF-kalenderen	34-39

Fuglevennen

kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten.

Fuglevennen er en del av medlemskapet i Norsk Ornitologisk Forening (NOF). Medlemskap kan tegnes via hjemmesiden www.fuglevennen.no eller www.birdlife.no eller ved å ringe 73 84 16 40.

Redaksjon:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Naturmuseum og botanisk hage,
Universitetet i Agder
r-solhe3@online.no
- * Trond Vidar Vedum, Hamar
- * Magne Myklebust, NOF
- * Morten Ree, NOF
- * Otto Frengen, Trondheim

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim

Forside: Konglebit hann.
Foto: Roar Solheim.
Bakside: Smålom under parring.
Foto: Roar Solheim.

Fuglevennen 2020 årg. 17 nr. 1
ISSN 1504-0623

Samarbeidspartnere

Naturmuseum og
botanisk hage,
Universitetet i Agder

www.naturmuseum.no

Nettverk for miljølære

www.miljolare.no

Fuglevennen på nett

På nettsiden Fuglevennen.no finner du tidligere utgaver av Fuglevennbladene. Der finner du masse nyttige tips, og kanskje svar på noen av spørsmålene dine.

Hagefugltellingen 2020 - mye grønnsisik på førplassene

Foto: Rør Solheim

Grønnsisikene er spesialister i å plukke ut frø fra orekongler.

Totalt ble det registrert 464 511 fugler under tellingen etter rapport fra 9 059 føringsplasser.

Tre arter vekker oppsikt. Store flokker av grønnsisik har gledet mange fugleelskere i Sør-Norge. Flere har hatt flokker på rundt 300 sisiker i sine hager og føringsplasser. Totalt ble det registrert 45 280 individer under tellingen, selv om bare 29 % av folket hadde besøk av denne vakre fuglen. Store frømengder på bjørk og or er hovedårsaken til invasjonen av grønnsisik, men samtidig tar den også for seg av solsikkefrø og annen mat vi legger ut.

Vestlandet hadde i år store mengder bjørkefink. Ornitologer kan ikke minnes å ha sett så mye av den arten tidligere. Mild vinter og godt frøår i bøkeskogene er nok hovedgrunnen. Morgentellingene når bjørkefinkene forlater overnattingsplassen i Nygårdsparken i Bergen viser imponerende tall på minst 40 000 individer! Også Hagefugltellingen gjenspeiler dette. 43 % av fugletellerne i Vestland hadde besøk av bjørkefink, mens det på landsbasis var kun 15 %.

Fordelingen av lokaliteter hvor det ble rapportert fugler under Hagefugltellingen.

Under: de 15 vanligste artene under vinterens hagefugltelling; prosent av hagene og antall fugler sett.

Kjøttmeis	93%	61 514
Blåmeis	83%	42 391
Skjære	71%	25 334
Dompap	41%	27 810
Spettmeis	38%	7 197
Grønnfink	37%	28 881
Gråspurv	37%	40 315
Pilfink	34%	33 278
Svarttrost	33%	7 460
Grønnsisik	29%	45 498
Rødstrupe	28%	3 366
Kråke	25%	14 193
Flaggspett	25%	3 384
Granmeis	22%	6 546
Svartmeis	16%	3 617

Hva skjedde med fuglekassa?

Vi kjøpte noen fuglekasser på et hagesenter, og en av disse ble bebodd. Det var veldig hyggelig, for jentungen syntes det var spennende å se dem komme og gå. Men så fant vi kassen slik som dette (se bildet). Hva skjedde?

Jarle

Her er det nok en flaggspett som har hakket seg inn til egg eller unger av den som hekket i kassa. Flaggspettene spiser egg og fugleunger, og kan hakke seg inn i kasser laget av tynne materialer.

Korsnebbene spiser på trevegg

Disse nydelige og morgenfriske grankorsnebbene har inntatt skogen. De er både flotte og synger herlig gladsang hele formiddagen, men de er litt for glad i den gamle løa. Se fargen på tommerstokken de har lagt sin elsk på. Den har på de siste ukene blitt helt lys etter at det sitter 7-10 korsnebb der av gangen og spiser på et eller annet. Det ser ut til å være en flokk på opp mot hundre fugler. Gjør det noe? Fjerner de bare noen insekter? Kan jeg bare la dem holde på?

Eva Bakka

Korsnebb er frøspesialister som nesten bare spiser frø fra bartrær. Ved å spise så ensidig kost får de underskudd på forskjellige mineraler. Disse mineralene får de i seg ved å spise på andre ting. Om vinteren kan du oppleve at korsnebb og frøspesialister som gråsisik og konglebit lander på urinflækker på snoen og spiser urin. De kan også lande på grusveier for å spise veisalt. Sannsynligvis er det noe i beisen eller det veggene på uthuset er behandlet med, som inneholder stoffer som korsnebbene kan utnytte. Det underlige er hvordan de har oppdaget at det er noe å hente ved å hakke på den gamle tommerveggen.

Jeg lurer på...

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleforing eller om fuglenes liv, så kan du ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no.

Når et spørsmål og svar fra nettsidene kan være av interesse for Fuglevennens lesere, kan det bli gjengitt her i bladet.

Hvorfor lå kråka på ryggen?

I slutten av oktober lå ei kråke foran huset. Den lå på ryggen med vingene inntil seg og bena i været. Den snudde hodet og så på meg. Jeg vippet den rundt med foten. Da fløy den. Det virket som om den ikke kunne røre seg. Hvordan kan det forklares?

Sissel Kaald

Fugler kan rett og slett bli paralyisert når de havner på ryggen. Vi som ringmerker fugler opplever dette. Hvis en holder en småfugl i hånden, og legger den på ryggen i en åpen hånd og slipper den forsiktig, kan fuglen bli liggende stille på ryggen i flere minutter inntil man berører den, knipser med fingrene eller får fuglen til plutselig å "våkne opp".

Tok meisene pause?

Vi hadde et blåmeispar i fuglekassa som bygget rede og begynte å legge egg i slutten av april. Etter syv egg opphørte aktiviteten. Etter fem dager begynte aktivitet igjen, både blåmeis og svarthvit fluesnapper var innom. Den 10. mai var det redebygging igjen, de første eggene lå fortsatt i kassa.

Er det det samme paret som satte i gang igjen med arbeidet sitt, eller kom det nye blåmeiser som startet opp?

Solveig Fosslø

Dette er det dessverre vanskelig å gi noe svar på. Det er ikke lett å vite om det er det samme paret som gjorde et opphold fordi det ble kaldt vær, men det kan godt hende. Så lenge de ikke har startet rugingen, kan de gjerne drøye noen dager mellom eggleggingene uten at det betyr noe. Etter hvert som det legges flere egg, kan meisene dekke dem til med en slags dyne av fjær og hår. Dette er ikke det samme som hvis nye fugler overtar og bygger et nytt rede oppå det gamle, da vil de i så fall starte med mose først og bygge et tykt rede med ny egg-grop.

Kongeørn eller havørn?

Denne rovfuglen fotograferte jeg lørdag 22. februar i år nærheten av Arendal. Dessverre var det langt hold, kanskje 200-250 meter. Jeg brukte et Nikon D 620 med 280 mm tele (200mm pluss 1,4x teleforsterker) Vi tror det er en kongeørn, men er litt usikre. Kanskje er det en havørn? Den ble mobbet av noen kråker.

Haakon Christensen

Dette er tydelig en ungfugl av havørn! Vingene er veldig rektangulære på det øverste bildet, og fuglen kan nesten virke som en "låvedør" i lufta. Havørnene blir sett fast langs denne delen av Agderkysten nå. Gratulerer med flotte bilder!

Fotografier: Haakon Christensen.

Kan frøene brukes om igjen?

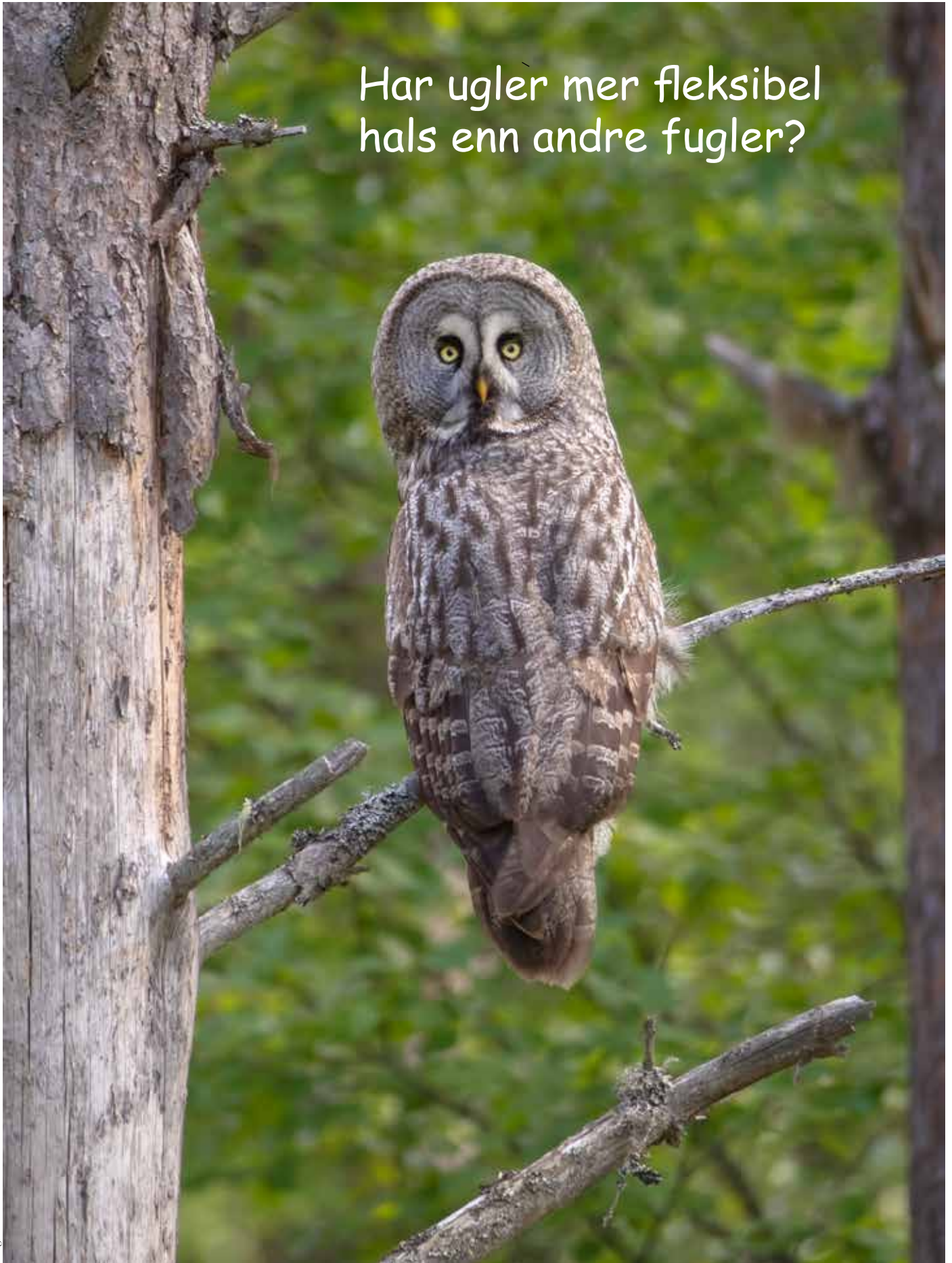
Hei

Jeg har startet foring av småfuglene med talgboller og frødispenser med rensede solsikkefrø, sesamfrø og rensede peanøtter + en frøblanding. Alt kjøpt i 4 kg poser på Biltema. Talgbollene er uten plastnett, men fuglene griser til helt forferdelig og kaster ut svært mye som havner på bakken (dekket av duk). En del spiser de jo opp, men mye blir liggende. Jeg har tatt opp igjen og tørket og lagt noe tilbake i dispenserene. Dette er frø som ikke har fugleskitt på seg. De siste dagene har det regnet og det jeg har tatt opp er vått. Er det tilrådelig å bruke dette om igjen?

ASU

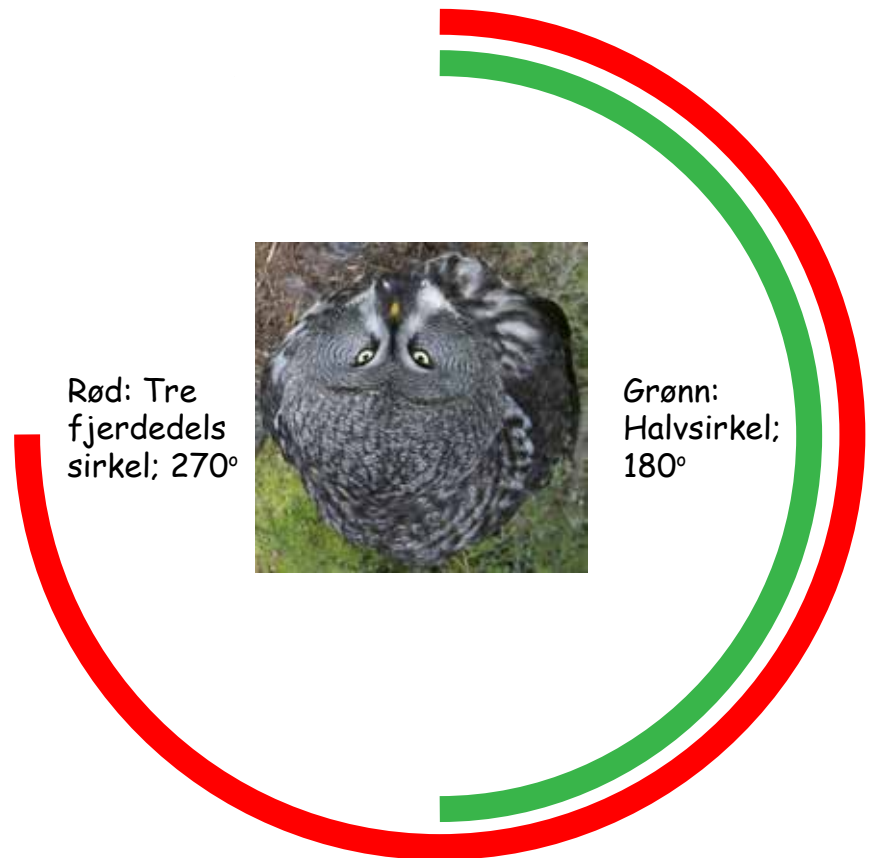
Du kan bruke frøene om igjen, men det er en grunn til at fuglene kaster mange frø på bakken. De sjekker nemlig kvaliteten og verdien av hvert enkelt frø FØR de prøver å åpne det. Virker frøet for lite interessant (dvs for lite næringsverdi i forhold til arbeidet som går med til å åpne det), så kaster fuglen frøet på bakken og tester et nytt. Derfor vil det ALLTID havne frø på bakken. Frøblandinger er mer problematiske enn rene frøsorter, fordi de inneholder en blanding av mange sorter. Spettmeis vil f. eks. kun ta enkelte solsikkefrø, og resten kastes ut.

Har ugler mer fleksibel
hals enn andre fugler?

De fleste har en oppfatning av at ugler kan snu hodet helt rundt. Mange oppfatter dette som at en ugle kan starte med å se rett fremover, for deretter å dreie hodet og synet i en retning en hel sirkel rundt til den på nytt ser rett fremover. Men er dette virkelig mulig?

Hvis du søker etter opplysninger om dette på internett, treffer du raskt det som står om ugler på Wikipedia. I den norske utgaven kan en lese følgende: «Ugler har «kikkertsyn», eller binokulært syn som det gjerne heter, men de store øynene har svært liten bevegelighet (mindre enn 1°), slik at de må snu hele hodet for å se andre veier. Til gjengjeld kan de snu hodet mer enn 270° til begge sider.» I den engelske versjonen av Wikipedia kan en lese: «Owls can rotate their heads and necks as much as 270°. Owls have 14 neck vertebrae compared to seven in humans, which makes their necks more flexible.»

Hvis en fugl dreier hodet rett bakover, dekker den en halvsirkel (grønn farge) Derfra kan fuglen raskt snu hodet i motsatt retning og 180 grader videre. Da har den til sammen dekket en hel sirkel.

Skjeletter av en ugle (under) og en ravn (til høyre) viser at de to fuglene har like lang hals i forhold til kroppen. Uglens fjærdrakt skjuler halsen slik at det kan se ut som om de mangler hals.

Steppeørna (over) kikker bakover og har vendt hodet såvidt litt mer enn en halvsirkel. Skjeggslangehalsen (under) er en tropisk slektning av skarvene, og har svært lang og fleksibel hals, men den har likevel ikke flere halsvirvler enn en ugle.

En rotasjon på 270° er det samme som tre fjerdedeler av en sirkel (tenk deling av en pizza). Mens den engelske teksten sier at uglene kan snu hodet inntil tre fjerdedels sirkel, fastslår den norske at de kan dreie hodet *mer* enn dette. Til og med i bind 5 av bokverket *Handbook of the birds of the world* hvor uglene er omtalt, står det at ugler kan rotere hodet *mer* enn 270 grader.

Ugler skiller seg fra mange andre fugler fordi det ser ut som om hodet sitter helt nede på skuldrene til fuglene, slik at de mangler hals. Lange fjær på hodet er med på å skape inntrykket av at uglene mangler hals. Dette er selvfølgelig ikke riktig, og som den engelske Wikipedia-teksten slår fast har uglene 14 nakkevirvler. Andre fugler har også like mange virvler, selv langhalsede arter som svaner, hegrer, traner og slangehalsfugler. Forutsetningene for å kunne vri på hodet er dermed likt hos ugler og andre fugler.

Uglene har svært spesielle øyne. Øyet er formet som en trakt, og er avstivet med en ring av 14-15 små knokler. Denne benringen gjør at ugleøyet er fiksert mot kraniet. Mens rovfugler som ørner og falker kan vende på øynene og skifte blikkretning uten å snu på hodet, må uglene hele tiden snu hodet mot det de vil se direkte på. Sammen med illusjonen om at de mangler en lang hals, eller kanskje ikke har noen hals i det hele tatt, medvirker dette til at uglenes hodevridning virker mer ekstrem enn hva du kan se hos andre fugler.

Alle fugler klarer å vende hodet 180 grader bakover slik at nebbet peker i samme retning som stjerten. I tillegg er hodet svært fleksibelt på toppen av halsen, noe som er lett

Snøugla over har dreiet hodet litt mer enn i en halvsirkel for å holde øye med fotografen. Stokkandhannen har også dreiet hodet mer enn 180 grader bakover mens han holder på med å hente olje fra gumpkjertelen.

å se når du holder øye med en fugl som steller fjærene sine. Alle fugler bruker nebbet og hodet til å hente olje fra gumpkjertelen (en kjertel på oversiden av halebeinet), der stjertfjærene vokser ut fra. Oljen smører de jevnt utover fjærdrakten slik at den blir vannavstøtende. Hvis du holder øye med en fugl når den holder på med sitt daglige fjærstell, kan du av og til se like «ekstreme» hodevridninger som det uglene tilskrives. En fugl som har nebbet vendt rett bakover kan vende nebbet enda litt mer langs sirkelen slik at hodevridningen blir litt mer enn 180 grader. Det er imidlertid lite sannsynlig at du vil se at en fugl vender hodet så mye rundt som tre fjerdedeler av en sirkel. Hvorfor ikke?

Hverken ugle eller andre fugler har behov for å kunne vri hodet mer enn 180 grader (en halvsirkel) til hver side. En fugl som snur hodet mot høyre og ser rett bakover,

Sangsvaner har svært lang hals. De kan vende hodet i svært mange retninger, noe som er tydelig på disse to svanene som holder på med fjærpuss.

vender hodet tilbake og mot venstre dersom den vil se mot sin venstre side. Denne bevegelsen skjer lynraskt, og gjør at fugler kan holde øye med omgivelsene i alle himmelretninger uten å måtte skifte kroppsretning. Mennesker og aper må til sammenligning snu hele kroppen for å se bakover. På denne måten kan fuglene raskt oppdage mulige farer som rovfugler eller

pattedyr som kan utgjøre en trussel. Det samme gjelder for ugle. En ugle har ikke behov for å kunne dreie hodet mer ekstremt enn andre fugler, og det er bare unntaksvis at du kan følge med og se at en ugle snur hodet litt lenger enn i en halvsirkel. Det er derfor lite trolig at ugle er i stand til å snu hodet så langt rundt som mange bøker hevder.

Derfor er gammel skog viktig

Gutulia nasjonalpark nord i Hedmark er ett av få områder med tilnærmet urørt, gammel barskog. Her kan du se hvor kraftige både grantrær og furuer kan bli når skogen ikke hogges. Lavskrika er en karakterart i slike gamle, høyereliggende barskoger.

Fotografier s. 12-17: Roar Solheim.

Du har sikkert oppfattet at gammel skog er viktig, og at det er en pågående kamp for å bevare gammel skog. Men hva innebærer det at skogen er *gammel*, og hvor gammel må den være for å kunne kalles gammel? DET er kanskje ikke så innlysende. Hvis en i tillegg legger ulike oppfatninger i begrep som gammel skog, kan det raskt oppstå uenigheter i hva som er viktig å bevare og hvorfor.

Skogeret samlebegrep som omfatter svært mange ulike leveområder og samfunn av trær og planter. I Norge er det gran, furu og bjørk som er de vanligste artene av trær. De aller fleste som har vokst opp

i Norge vet hvordan disse trærne ser ut, og kan kjenne dem igjen i naturen. Men mange arter av trær (eller *treslag* som de oftest betegnes med) tar det litt mer tid å bli godt kjent med. Foruten bartrærne gran og furu finnes barlind naturlig langs kysten nordover til Molde i Møre og Romsdal. Einer opptrer oftest som en busk, men kan noen steder bli så høye at de virker som små trær. Selv om det vokser einer tett, kalles et slik felt likevel aldri for en skog.

Det finnes mange bartrær som er plantet rundt omkring av mennesker, men som ikke er naturlig hjemmehørende i Norge. Sembrafuru, contortafuru, sitkagran, edelgran og lerk er slike trær. Særlig sitkagran er plantet mange steder langs kysten. De kan vokse til tette krattskog, og mange steder blir de nå fjernet som uønsket og svartelistet art.

Det finnes flere arter av løvtrær i Norge. Bjørk, osp, gråor og svartor er de vanligste, deretter kommer eik, bøk, ask, lønn, alm, lind, rogn, selje og hassel. Hassel omtales som regel som busker eller kjerr, men der de vokser tett danner de små skogholt. Alle disse trærne er tilpasset ulike vekstforhold, klima, jordsmonn og fuktighet. Hvis Norge ikke hadde vært bebodd av mennesker, ville trærnes utbredelse vært i overensstemmelse med utbredelsen av de ulike vekstbetingelsene. Slik er det ikke. I mange tusen år har vi utnyttet trærne til ulike formål, og forandret skognaturen slik at trærnes utbredelse ikke alltid stemmer med det en skulle forvente i en naturtilstand.

Gråor (over) og svartor vokser helst langs elver og vann, og i fuktige drag. Oresumpskog er svært næringsrike skogtyper som ofte buser stor tetthet av fugler.

Kongeørn bygger helst reir i trær som kan være flere hundre år gamle (under), med kraftige greiner.

Tretåspetten er en spesialist til å finne og spise barkbiller. Den tar både larver og voksne som spiser av sevjelaget under barken på trærne. Til høyre er spisespor av stor granbarkbille under barken på et grantrø.

Hvitryggspetten (under) lever av store larver i død ved. Under har den tatt en tredreperlarve. Bjørketreet under til høyre fikk kappet toppen og alle greinene fordi det skulle fjernes i kanten av en frukthage, men treet fikk lov til å stå og dø. Etter fem år kom hvitryggspetten på næringsøk i treet.

Tømmermann (under til venstre) og larve av en ikke artsbestemt trebukk. Larver av trebukker er viktig mat for en art som hvitryggspett.

Døde trær skaper liv

I en urørt skog vokser trærne helt til de dør. De kan dø fordi de blir utsatt for tørke, insektangrep eller sykdommer. Mange trær dør fordi de blåser over ende under kraftige stormer. I urørt skog er også brann en naturlig dødsårsak. Veden består av cellulose, og dette er det få dyr som kan spise og fordøye. Sopper kan derimot bryte ned død ved, og det er svært mange organismer som er tilpasset å bryte ned død ved. På levende trær er det sevjelaget mellom barken og de døde vedcellene som inneholder mest næring. Mange billearter utvikler seg som larver ved å spise av dette sevjelaget. Trærne forsøker å unngå å bli spist, og forsvarer seg med å produsere seig, klissete kvae som insekter kan bli sittende fast i. Når et tre blåser over ende, mister det evnen til å produsere kvae. Akkurat i dette stadiet er treet svært verdifullt for biller og andre insekter. Da kan de spise av sevjelaget før det er helt uttørket, samtidig som at treet ikke kan lage kvae. Spettene har spesialisert seg på å spise billelarver og andre insekter som lever under barken på trærne. Når de døde trærne forsvinner, mister spettene næringsgrunnlaget. Dette er hovedårsaken til at hvitryggspetten har blitt en sjelden fugl mange steder. Skogen har simpelthen ikke nok døde trær.

En urørt skog kjennetegnes derfor av stor forekomst av gamle, døde og døende trær. Dette er grunnen til at skogsdrift skaper problemer, fordi vi fjerner trærne før de når stadiet som alle nedbryterne er avhengige av.

Så gamle kan trærne bli

Treslag	Levealder (år)
Furu	>800
Gran	600—700
Barlind	>2000
Einer	800— >1000
Bjørk	60—80 (100)
Osp	100 (150)
Gråor	40 (200)
Svartor	100 (300)
Eik	>1000
Bøk	~400
Ask	200 (500)
Alm	~400
Lind	~500
Lønn	150—200
Selje	~80
Rogn	≤100

I skogdrift snakker man om at skog er *hogstmoden*. Dette er et begrep som bygger på en vurdering av når det lønner seg å hogge trærne i et område og plante nye trær, fremfor å la trærne vokse enda mer. Trærnes vekst avtar når de når en viss alder, og det er forholdet mellom den minskede veksten per år som sammenlignes med hvor raskt unge trær kan vokse. I norske barskogsområder regnes skog i dag som hogstmoden når trærne er mellom 60 og 120 år. Mange som arbeider med skogdrift vil da kalle skogen *gammel*. Men ser en på hvor gamle de ulike trærne kan bli hvis de får vokse urørt, så består en barskog på 120 år bare av ungdomstrær som knapt kan kalles «konfirmanter». Furutrær kan i Skandinavia bli minst 800 år gamle, mens grantrær kan bli opp mot 600 til 700 år gamle. Da kan den indre delen av veden ha råtnet bort, slik at treet er hult, men det er likevel like livskraftig.

Foto: Steinar Myhr.

Gamle osper er verdifulle fordi de er tykke nok til å gi reirplass for store hullrugere. Når de knekker, kan det dannes en skorstein i toppen. Gamle eikeskoger finnes ikke lenger i Norge, bare enkelte frittstående, gamle trær. For å finne gamle eikeskoger må du reise til Sverige. Under et bilde fra Halltorps hage på Öland. Eikeskoger på Sørlandet består for det meste av unge trær, 100—150 år gamle.

Svoveljuka er en av mange sopper som vokser på trær. Soppene omsetter cellulose til andre næringsstoffer.

Tradisjonelt er vi opplært til å se på treverk som et *levende* materiale. Dette er en uheldig betegnelse, fordi den bygger på noe annet enn biologiske betraktninger. Grunnen til at ved ofte kalles levende er at vedcellene kan trekke til seg fuktighet og utvide seg. I virkeligheten er vedcellene døde celler som verken kan vokse eller dele seg lik levende celler.

Hule trær er ikke syke

Det kan være fornuftig å sammenligne trær med koraller. Koraller er levende dyr som danner store kolonier. De bygger et kalkskjelett som en struktur til å holde de levende cellene oppe. Slik fungerer også et tre. Et tre er en plante som bygger et indre skjelett av døde celler for å strekke bladene så høyt opp mot lyset som mulig. Røttene tar opp vann, og næring fraktes mellom røttene og bladverket i det tynne sevelaget som ligger utenpå de døde vedcellene. Vedcellenes eneste funksjon er å holde greiner og bladverk oppe i høyden. Derfor betyr det ikke noe for et tre om de indre vedcellene dør slik at treet blir hult. Rent fysisk er det ofte en fordel for en trestamme å være hult, fordi et hult rør har bedre stivhet og motstandsdyktighet enn en massiv stang. Når ved omtales som et levende materiale fører det til at trær med råte og hull i kjernen betraktes som døende eller syke, og følgelig ses på som noe som må hogges.

Gamle eiker er ofte hule, og gir levevilkår for en rekke sjeldne og truede insekter. I tillegg gir de hekkeplass for mange fugler.

Trær som får gjennomføre et naturlig livsløp, blir store med kraftige greiner. For fugler som bygger kvistreir i trær er dette viktig. Kongeørn velger gjerne furutrær som er mer enn to hundre år gamle som reirtrær. Hvis trærne ikke kan bli gamle før de hogges, blir greinene for svake til at fuglene kan bygge reir i dem.

Når skog får vokse urørt i flere hundre år, dannes det stabilt klima inne mellom trærne. Slike miljøer er det mange lavarter og planter som har utviklet seg til å vokse i. Når skogen hogges og byttes ut med ung planteskog, endres de lokale klimaforholdene så mye at disse artene forsvinner. Dette er også en grunn til at store områder med urørt skog er nødvendige dersom alle skoglevende arter skal sikres mot utryddelse.

*Skjeggglav utgjør viktige nærings-
søkområder for meiser og fuglekonge
(under til høyre) på jakt etter insekter.
Toppmeisen (under til venstre) bakteer ut
reirhull i råtne trestammer.*

Bonden som ville ha fuglene tilbake

Foto: Røar Solheim

Jordene på Starene i april 1920 (over) og juli 1951 (under). Fotografier utlånt av Tord Kristian Horne.

Horne gård i Romedal, Stange kommune på Hedemarken, er en stor gård på 1000 dekar innmark. Tord Kristian Horne har vært gårdbruker her i over 50 år. I dag er det datteren Elisabeth som eier gården. Dette er en av de større gårdene på Hedemarken. Den ligger vakkert til med utsikt over jorder på alle kanter.

Låven på Horne er en stor, oransje bygning som vitner om at det en gang var masse husdyr her. Før traktorens tid var det hestene som dro landbruksmaskinene, og på Horne var det 25 hester i stallen. Låven på Horne er et landemerke og et kulturhistorisk minnesmerke som kan ses på langt hold.

Starene kalles det frodige, flate kulturlandskapet i Romedal som Horne har ca. 500 dekar av. Starene ble tidligere oversvømmet hver vår og høst av Svartelva og Starelva. Her var det et rikt fugleliv.

Tord Kristian forteller: “Som barn husker jeg at vi sto på gårdsplassen om våren og hørte bruset fra alle fuglene. Jeg tror det var flokker med traner som kom hvert år som spesielt tente interessen min. Flomdammen lå der fra midt i april og ut i mai, og det var mye fugl her.

På 1950-tallet foregikk senkningsarbeider i Svartelva og Starelva. Flomdammen forsvant og dermed ble også fuglene borte. Antall fugler sank fra 3-4000 til under 100, og det brusende livet ble borte.

Jeg fikk lyst til å prøve å gjenskape noe av det rike fuglelivet jeg husket fra jeg var barn. I samarbeid med NOF Hamar og våtmarksgruppa ble det først gravd én og siden flere dammer og tjern på Starene. Dammene ligger i områder som bare periodevis kan brukes til beite. Vi dyrker korn og gras på Starene forøvrig.

På Starene blir ca. 200 dekar drenert ut med pumper som løfter drens vannet opp i Starelva. Jeg fikk ideen om å stoppe lensepumpene for å gjenskape flomdammen. Pumpene stoppes fra midten av mars til slutten av april, og det har

ført til at fuglene kom igjen.

Store mengder svaner, gjess og ender beiter i flomdammen. Vi starter pumpene igjen slik at vannet er borte fra 1. mai. Da kan vi gjøre våronn og dyrke korn også her. Det er tre grunner til at jeg driver med disse dammene.

For det første er det ønsket om å gjenskape fuglelivet jeg husker som barn. Dernest er det mitt eget engasjement for natur og miljøvern. Endelig er det et ønske å vise at jordbruk og naturvern kan kombineres til beste for både næring og naturinteresser. Jeg tror at hvis natur og miljøvern skal bli allemannseie, så må det være mest mulig frivillig og ikke påtvunget. Jeg kan også tilføye at mitt arbeid i speideren gjennom hele livet har inspirert meg til å ta vare på naturmiljøet.”

Starene - en restaurert våtmark

Foto: Sigmund Lie.

Flere dammer er gravd i et sammenhengende system på Starene, med enkelte kunstige øyer. Sammen med de omkringliggende fuktengene danner de et spennende miljø for mange fuglearter, og gode muligheter for fugleopplevelser.

Jordugla besøker som regel Starene under trekket.

Foto: Lars Kapebrud.

Starene er ei stor elveslette i Romedal i Stange kommune på Hedemarken. Gjennom slettelandet renner Starelva, en sideelv til Svartelva. Frem til 1950-tallet ble området oversvømmet hver vår og i kraftige regnværsperioder. Vannplanter som siv, sneller og starr dannet store tepper ute i vannet. Starrplantene ble høstet som for til husdyra, derav navnet Starene.

Starene hadde et rikt fugleliv. Ender, gjess, svaner, traner og vadefugler rastet i området under trekket. I 1850-årene begynte gårdbrukerne å drøfte tiltak for å regulere vannføringa i elva som rant gjennom området, og redusere de årlige flomskadene. I 1858 ble det gitt tillatelse til et omfattende gravearbeid for å hindre oversvømmelser. Store områder ble etter hvert dyrket opp.

Slik finner du Starene

Starene (rod sirkel) ligger sør for Ilseng, sørøst for Åkervika ved Hamar. Hvis du kjører til stedet kan du parkere på nordsiden av den oransje Horne-låven, der er det opparbeidet en parkeringsplass. Den røde firkanten angir Starene feltstasjon, og de røde kryssene gode utkikkspunkter hvor du kan observere fuglene uten å skremme dem. De tykke, grønne strekene er veier og stier hvor det er greit å gå. Husk at området er del av et gårdsbruk, så vis hensyn og ikke gå ut i åker og oppdyrkede områder.

Horndykker er årlig bekekeart i Horne-dammene på Starene.

Sammen med en av grunneierne startet Våtmarksgruppa i NOF, avdeling Hedmark i 1989 et arbeid for å gjenskape det rike fuglelivet. Det ble først gravd en dam på omkring et mål. Etter hvert ble det inngått samarbeid med flere andre grunneiere, og det ble gravd opp en rekke større og mindre tjern i området. Det største tjernet er på ca. 10 dekar.

Det ble også inngått en avtale mellom driverne av jordene på Starene og miljøvernavdelingen i (daværende) Hedmark fylke. Avtalen går ut på at flomvannet i et område ikke skal pumpes ut før i slutten av april. Jordet er på ca. 50 dekar, og her raster tusenvis av vannfugl under vårtrekket. Det er særlig kortnebbgjess som dominerer om våren. Fuglene kan ankomme midt i april før dammene har tint skikkelig opp. Da beiter de på gress og halmstubber som er oversvømmet. Når isen på dammene tiner, trekker

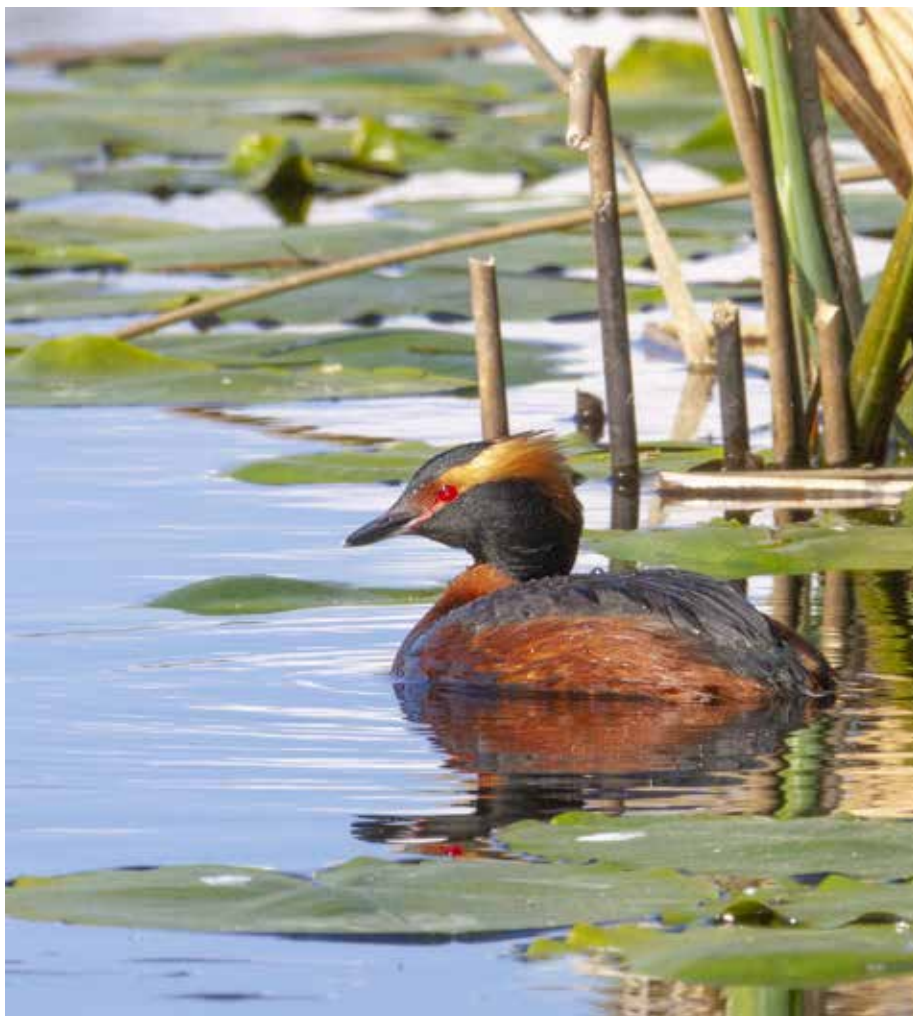

Foto: Rør Solheim

Ringmerking av fugler er en av aktivitetene som alltid vekker stor interesse blant barn og unge. Her er en skoleklasse på besøk mens Anders Ånje viser hvordan fuglene håndteres og merkes.

Åkerriksa kan du være heldig å høre i juninatta.

Fotografier s. 22: Roar Solheim.

alle vannfuglene til vannflatene. En del andefugler velger også å hekke i og omkring dammene.

Mange henvendte seg til Våtmarksgruppa for å oppleve fuglene og for å høre om arbeidet som var lagt ned. Behovet for et sted å ta imot besøkende gjorde at Starene feltstasjon ble bygget. Stasjonen har et stort informasjonsrom med en kjøkkenavdeling. Et soverom med fire senger kan brukes for de som ønsker å overnatte. I huset er det også en egen ringmerkingsavdeling. Det blir ringmerket omkring 3000 fugler i året.

Skoler, barnehager og foreninger i området besøker stasjonen. Mange kommer langveisfra.

Foto: Hans Kroglund.

Starene feltstasjon ligger idyllisk til, og blir flittig brukt av lokale fuglefolk og under besøksarrangementer.

Foto: Roar Solheim.

Kjerrhaukene jakter ved å fly lavt over åpne enger og gressmarker. Starene er derfor et velegnet jaktområde for disse rovfuglene både vår og høst. Myrhauken (under) er en fast gjest, men også den mer uvanlige steppehauken (til venstre) blir sett nesten hvert år. Disse to kjerrhaukartene kan være vanskelige å skille fra hverandre, og de byr derfor på utfordring for en fuglekikker. Steppehauk-bannen har lysere hode enn myrhauk-bannen. I godt lys kan det se nesten hvitt ut.

Foto: Lars Kaperud.

Foto: Lars Kappelrud.

Om våren er det mulig å oppleve store flokker av kortnebbgjess (over og nederst på siden), ender, svaner og andre våtmarksfugler fra bygdeveien overfor dammene. Mange benytter denne muligheten.

Foto: Sigmund Lie.

Under vårtrekket er det gunstig å stå oppe langs bygdeveien for å observere fuglene med kikkert eller teleskop. Tranene er en av fugleartene som folk legger merke til på Starene. De første kommer tidlig i april og kan holde seg i området i flere uker. De beiter på jordene som grenser ned mot Starene.

Foto: Roar Solheim.

I tjernene på Starene dominerer stokkand, krikand og kvinand. Toppand og brunnakke er også forholdsvis vanlige. Knoppsvane har i mange år hekket i det største tjernet. Horndykkere har faste hekkeplasser på små øyer i det største tjernet. Starelva er i dag kanalisert, men den byr likevel på rik kantvegetasjon hvor mange spurvefugler ferdes. Isfugl er en uvanlig gjest langs elva, og er du heldig kan du komme til å høre haleplasket fra en skremt bever.

Det er satt opp fuglekasser for ugler og ender i området. Svært få står

ubrukt i sesongen. Rovfugler som musvåk, jordugle, tårnfalk, hønsehauk og sivhauk er ofte å se i lufta over Starene. Lerkefalk hekker også i området. Vår og høst blir det ofte observert myrhauk på trekk, og de siste årene har mange steppehauker også blitt sett.

Starene har vist seg å være et gunstig sted for å lytte etter nattsangere. I juni er det mulig å høre nattergal, myrsanger og gresshoppesanger, men også den mer uvanlige busksangeren har besøkt området flere ganger. Både vaktel og åkerrikse er blant artene du kan ha sjanse til å høre nattestid.

Et besøk på Starene byr på mer enn å studere fuglene. Starene med det åpne kulturlandskapet er en opplevelse i seg selv. Det er et fredelig område med mange gode steder å observere fugl, og bare nyte tilværelsen. Det er anlagt tursti gjennom området, og mange benytter disse til daglig mosjon og naturopplevelse. Starene ligger på eiendommen Horne Gård, som har en av de største låvebygningene på Hedemarken. Om sommeren hekker store mengder tårnseilere under taksteinene på låven, og da flyr de skrikende omkring i lufta rundt den oransje bygningen.

Dammene på Starene er anlagt på privat gårdsmark, så det er viktig å vise hensyn og ikke gå ut i åker og dyrket mark når du besøker området.

Gresshoppesanger (øverst), busksanger (i midten) og myrsanger (nederst) er noen av nattsangerne du kan høre i juninatta på Starene.

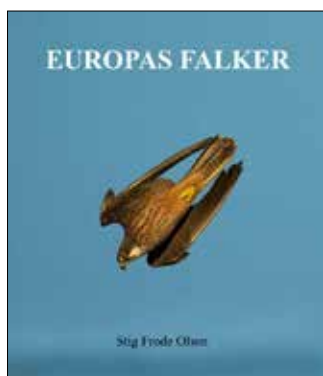
Nyhet - Swarovski dG digital guide

Swarovski dG er en unik ny ID-kikkert for fugler. dG består av en 8x25 enøyd kikkert med innebygd digitalt kamera og Merlin Bird ID smarttelefon-app. Bildene du tar i kikkerten overføres direkte til telefonen der du kan overføre bildet og spørre Merlin om ID. dG kan også gjøres til en Wi-Fi-hotspot, slik at opptil 5 mobil/pads kan ta bilder eller streamer videoer direkte fra kikkerten.

Pris kr 19 000

Europas falker - Stig Frode Olsens nye bok!

Stort format - 25x29 cm 352 sider

Boka er en opplevelsesbok der Stig Frode Olsen tar leseren med ut i felt gjennom tekst og bilder.

I boken får du muligheten til å bli kjent med de ypperste atletene blant fuglene, og ta del i beundringen for noen av naturens vakreste skapninger.

En unik samling av bilder presenterer hver falkeart. Inneholder faktasider for alle artene.

Pris kr 549

"Av alle mine bøker med gode bilder av fugler, og det er ikke få, rager denne i en klasse for seg! Løp og kjøp!"

Einar Hugnes
Naturfotografen nr 3-2019

OBS ! Urolige tider - usikre priser

Samtidig med at denne annonsen er laget har den norske kronen falt voldsomt i verdi. Dette vil nok medføre prisendringer som vi ikke har oversikt over i øyeblikket. Prisene i denne annonsen gjaldt 18. mars. Se vår nettside naturogfritid.no eller ring 38 70 67 50 for oppdaterte priser.

Pentax & Focus kikkerter PARTIVARE 25 – 30 % rabatt!

Vi har tatt inn partier av gode modeller med priser som gir mye kikkert for pengene

Pentax AD 8x36 - kr 2195
Pentax AD 10x36 - kr 2295
Pentax Papilio 6,5x21 - kr 1490
Pentax Papilio 8x21 - kr 1590
Focus Extreme 8x32 - kr 1590
Focus Extreme 8x42 - kr 1690
Focus Extreme 10x42 - kr 1690

Nikon Monarch 3

NYHET!

Monarch 3 8x42 - kr 2499
Monarch 3 10x42 - kr 2599

Nikon Monarch 3 er en ny rimelig modell i Monarch-serien. Den er robust, kompakt, vanntett, har kort nærgrense og god optikk. En real, god basismodell med kvaliteter de fleste brukere krever av en kikkert.

Monarch 3 - 5 - 7 og HG - Ditt valg!

Folk stiller ulike krav og har ulike behov for å betale like mye for en kikkert. Men, alle setter pris på god kvalitet og et produkt som varer. Det får du alltid med Nikon Monarch. Velg mellom Monarch 3, -5, -7 og -HG.

Monarch 5 – allroundmodell god og vanntett optikk med god nærgrense.

Monarch 5 8x42 - kr 3365
Monarch 5 10x42 - kr 3520

Monarch 7 – med ED-glass Bedre optikk enn standard-modeller. Stort synsfelt.

Monarch 7 8x30 - kr 3670
Monarch 7 8x42 - kr 5290
Monarch 7 10x42 - kr 5490

2,5 m
nærgrense

T-skjorter og sweaters - NOF logo

Sweaters
S-XXL
Grønn eller
marineblå

Kr 369

NYHET!

T-skjorter
S-XXL

Svart, sandfarget,
oliven & asurblå

Kr 150

Nikon Prostaff teleskop

Redusert pakkepris med stativ

Rimelige teleskop for fuglekikking, felt- og terrassebruk. Vanntett med skarpt bilde og høy synskomfort. Leveres i sett med teleskophus, okular og Manfrotto 290 stativ med Manfrotto 128 RC2 videohode. Alt til redusert pris.

Prostaff 60mm

30x okular

Manfrottostativ

Nå kr 5990

Prostaff 82mm

20-60x okular

Manfrottostativ

Nå kr 7690

Schwegler - Solide kasser i betongtre

Kassene fra Schwegler er laget av trelilblandet betong. De har svært lang levetid. Passer i hage og bymiljøer. Er enkle å henge opp.

32 mm hull for fluesnapper og meiser kr 350

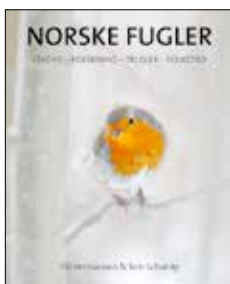
50 mm hull for stær kr 450

Dobbelthull (spurvekasse) kr 498

Låvesvalereir (skål) kr 260

Taksvalereir (dobbel) kr 450

Norske fugler - flott norsk fuglebok

Norske fugler har fantastiske bilder av Pål Hermansen og Tom Schandy. Dette er boka for den som vil ha mer generell kunnskap om norske fugler. Utfyller Gyldendals fugleguide på en fin måte. 350 sider. Pris kr 392

Følg med på livet i din egen fuglekasse!

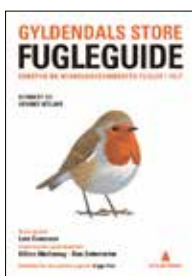

Ferdigmontert sett med fuglekasse og kamera til å plugge rett i din egen skjerm.

Fuglekasse fargekamera-kit m/IR-lys for nattbilde og kabel for tilkobling til TV.

Pris kr 1690

Gyldendals store fugleguide - bestselgeren!

Behandler samtlige 900 arter som kan sees i Norge og Europa. Tegninger i flere drakter av hver fugleart. Oppdaterte kjennetegn for vanskelige arter. Myk flexiperm for feltbruk.

Boka som er det desiderte førstevalg blant fuglekikkere i hele Europa.

Pris kr 398

Full HD IP-kamera kit til fuglekasse

Våre overvåkings-kit med IR og farge full-HD 1080p IP-kamera, inneholder alt du trenger for å følge med i dine egne fuglekasser.

Med IP-kamera kitet kan du få opp kamera bildet direkte på mobil. Kan sees på Apple, Android eller PC (med passende programvare). Kit med 30m kabel, uten fuglekasse. Pris kr 1890

Plysjfugler

Meningsfulle og morsomme gaver til de små. Pr. stk kr 110
3 stk for kr 267 kr!

Pilfinkpar med tre ungekull

I april 2019 inntok et pilfinkpar den lille Europris-kassa vi har på bodveggen, rett over postkassa, akkurat som året før. De var nok fornøyd med den solvendte plasseringen og lot seg ikke affisere av at vi og husets katt daglig passerte forbi. Med tilgang til en tett hekk og et strategisk plassert tre var skjermingskravet oppfylt, men det var likevel lett for oss å følge med. I 2018 rakk paret å få fram to kull, og sesongen 2019 skulle ikke bli dårligere! Allerede 25. mai var det første kullet ute; minst fem unger tok til vingene. Uka etter var paret i

gang med oppussing i kassa – du ser det begynner å tyte fjær og strå ut av flygehullet. Kull nummer to (fire eller fem stykker) slapp seg dristig ut 29. juni. Også mellom rugingene holdt ungene i disse to kullene seg rundt barndomshjemmet og var ofte på besøk, men nå var det slutt på serveringen fra mor og far.

Da var sesongen over, trodde vi, men nei da. Litt ut i juli gjøv det fertile paret på igjen og sannelig fikk de ikke fram kull nummer tre, dog bare to eller kanskje tre unger som fløy ut omtrent 10. august.

Naturopplevelser

Hvis du har hatt en opplevelse i naturen som du gjerne vil dele med andre fuglevenner, så kan du sende den hit. Fugler, pattedyr, insekter, eller hendelser som har gjort et inntrykk på deg, hører vi gjerne om.

Fuglevennen tar i mot tekst, bilder og tegninger.

Fotografier: Knut Olav Strøtkvern.

Som om ikke dette var nok, drevet av høye dagtemperaturer utover i september, var det helt klart ny redeflikking og klargjøring for enda en runde. Men så ble det brått stopp; paret innså vel at det verken var næringsgrunnlag eller døgngrader nok. I oktober takket 'utleier' for innsatsen og for gleden over natur i full utfoldelse. Er slik fruktbarhet vanlig, tro, eller er det utslag av klimaendring?

Knut Olav Strøtkvern, Hamar

Både pilfink og gråspurv kan bekke fra tidlig om våren til langt ut på høsten, og da er det mulig for dem å produsere tre kull eller kanskje fire i løpet av ett år. Dette har lite med klimaendringer å gjøre.

Red. ann.

Vintermøte med hornugle

Wow! Hvilken opplevelse; hornugle her i Kristiansund? Tidlig den 2. februar 2019 var jeg på en stille luftetur med hundene mine da vi alle merket et voldsomt leven av kråkene bare noen meter ned i bakken. På gelenderet ved gangveien satt en fugl omringet av en skokk med kråker som ”mobbet” den. Det gikk et gisp gjennom meg fordi den var så spesiell, med «horn» og oransjerøde øyne! Jeg klarte å ”schysche” bort kråkene, og fuglen lettet igjen og fløy til fjellveggen i portrommet mitt. Jeg fikk hundene rolig inn, sjekket fugleboka mi og ble litt sjokkert over at det faktisk var en hornugle – den skal jo absolutt ikke være her? Jeg hentet kameraet mitt og listet meg ut i portrommet. Ugly fløy da videre, bare noen meter, til noen kirsebærtrær like ved. Jeg stod og så på den lenge, nærmet meg ikke fordi den virket sliten. Så kom kråkene igjen i flokk, og fuglen fløy opp til noen grantrær på toppen av Marihaugen bak huset mitt. Det satte seg en kråke på hver grantopp rundt den. Jeg tenkte; her må jeg kontakte noen fugleeksperter om råd, jeg visste ikke om den var syk eller bare sliten, men en ting visste jeg; det var ikke normalt at den var på disse kanter! Etter at jeg ikke fikk svar på den døgnåpne fuglevakttelefonen, fikk jeg etter hvert kontakt med leder Olbjørn i Molde, Norsk Ornitologisk Forening, avdeling Møre & Romsdal. ”Oj”, sa han da jeg fortalte om min observasjon. Han koblet meg kjapt til medlemmer her i Kristiansund. Jeg gikk tilbake til åsen igjen for å holde vakt rundt den fantastiske flotte hornugla slik at kråkene ikke torde å nærme seg, og

Foto: Randi Rasmussen Bjørlo

ventet på at disse «fugle-nerdene» skulle komme. Og så kom de da; en etter en, kjekke menn, med genuin interesse for ornitologi og større kamera enn mitt. Hornugla hadde beveget seg til et kratt etter hvert, og der mente den nok at den var usynlig for omverdenen. Vi fulgte med den en lang stund i kulda, et par timer tenker jeg, så dro alle hver til sitt. En times tid etter gikk jeg opp og sjekket igjen. Da hadde hornugla

flyttet seg til denne trestubben. Så dro jeg på tur med hundene, kom hjem i skumringen, gikk opp i åsen og sjekket, ingen hornugle og ingen kråker heller som jeg kunne lese situasjonen ut av. Dette var en fantastisk opplevelse, og den matchet i høy grad min tradisjonelle lesestund en lørdags formiddag. Forhåpentligvis fikk hornugla litt krefter igjen og la veien sørover!

Randi Rasmussen Bjørlo

Beskytt fuglene mot katter og mår

Fuglekasser i boligstrøk er utsatt for besøk av katter. En katt klatrer lett opp i et tre og sitter på taket av fuglekassa. Der forsøker den å fiske tak i fugleungene med labbene. Dette kan du enkelt forhindre ved å klippe til et stykke netting slik at det passer som en krage rundt trestammen. Sett den minst en

meter opp fra bakken. Katter liker ikke slike hindringer, og kommer seg ikke forbi en slik nettingkrage.

Mår oppsøker ofte gamle uglekasser og hulltrær for å forsyne seg med egg. Måren husker hvor det har hekket ugler eller ender tidligere, og besøker disse kassene neste år.

Hvis du vil beskytte kassehekkerne mot slike mårbesøk, kan du henge kassene på frittstående trær, og kle trestammen med et stykke metall eller hard, glatt plast. Dette får ikke måren feste på med klørne, og den klarer da ikke å klatre forbi opp til kassa. Et metallstykke på minst 60 cm plassert en meter opp fra bakken er nok for å stoppe måren. Denne formen for beskyttelse er bare effektiv når måren ikke kan hoppe over i treet fra et nabotre. Måren graver ned egg for å ha dem som mat neste vinter. Derfor leter den ivrig etter fuglereir om våren.

Invasjon av konglebit

Vinteren 2019-20 ble preget av en stor invasjon av konglebit både i Norge og i Sverige. Helt ned til de sydligste delene av halvøya har ornitologene kunnet glede seg over nærmøte med disse tillitsfulle og fargesterke fuglene. De første observasjonene ble meldt i slutten av oktober, og i november og desember kunne mange se og fotografere konglebit mens de forsynte seg av røde rognebær. Mange fikk flotte bilder som minne om invasjonene.

Konglebiten er en stor finkefugl som kan minne om en mellomting mellom en korsnebb og en liten trost. Også når de flyr minner de om små troster. De hekker i barskog i de indre og nordlige delene av Skandinavia, men også i høyereliggende fjellnær barskog på Østlandet. Ofte kan du treffe på dem i einerbevokste områder nær skoggrensa, hvor de beiter einerbær. Konglebitene spiser helst ulike bær.

Når de ikke finner bær kan de også besøke forplasser på jakt etter solsikkefrø, som hannfuglen nede til høyre. Voksne hanner er røde med grå vinger, mens hunner og ungfugler har grønn-gult hode og hals som går mer i retning av grønt mot brystet og ryggen.

Foto: Ingar Jostein Olsen.

Foto: Thor Osbye.

Foto: Ragn Solheim.

Munkegribb på Norgesbesøk

Fotografert s. 32-33, Rour Solheim.

Det siste året har en sjelden gjest fra Spania hatt Norge som tilholdssted. Det er en munkegribb som har fått navnet *Brinzola*. Svært få har sett fuglen, og det er takket være en satellittsender at vi kjenner til fuglens imponerende og overraskende bevegelser.

I Spania har man arbeidet med å sikre gribber i mer enn førti år. På 1980-tallet ble munkegribber flyttet fra Spania og gjeninnført i fjellområder i Frankrike. Siden 1992 har spanske forskere studert bevegelsesmønstrene for munkegribb ved å utstyre fuglene med sendere. I 2007 startet organisasjonen GREFA arbeidet med å gjeninnføre munkegribben i Pyreneene i den nordøstlige delen av Spania. I 2015 ble prosjektet utvidet for også å sette ut munkegribber i fjellområdet Sierra de la Demanda sør for Pyreneene. Munkegribber avles i fangenskap for utsetting, og skadde fugler blir tatt inn for rehabilitering

Under: *Brinzolas* fluktvei fra Spania til Sverige. Skjermdump fra internett. Over og til høyre: munkegribb fotografert i Extremadura, Spania.

Brinzolas bevegelser i Norge og Sverige 1.-17. september 2019 (til høyre), og fra 15. oktober 2019 til 25. februar 2020 (over). Bildene er skjermdump fra internett.

og gjenutsetting. For øyeblikket omfatter avlsprosjektet fem par munkegribber.

Brinzola vokste opp i vill tilstand, men ble funnet forkommen kort etter at den forlot reiret. Fuglen ble tatt inn for pleie og rehabilitering i 2016, og i oktober 2018 ble den sluppet igjen med en satellittsender på ryggen. Den skulle vise seg å bli svært verdifull.

I løpet av bare 25 dager våren 2019 (20. april til 14. mai) tilbakela Brinzola 3000 km og fløy fra Spania til Sør-Sverige. I snitt fløy fuglen 120 km hver dag. Trolig fløy den mer, fordi flyttingen ikke skjedde i en rett linje. Men Brinzola stoppet ikke der. Den fortsatte videre mot nordvest, og endte opp i Trøndelag. Derfra fløy den sydvesterover gjennom Oppland og Buskerud før den snudde nordøstover igjen, krysset Hedmark på vei inn i Sverige, og så tilbake igjen gjennom Hedmark og Akershus. Brinzola gjorde senere en sving tilbake inn i Sverige, men snudde så tilbake til Norge og endte opp i Rogaland. Der har den vært fra oktober til februar, men den har tatt en utflukt og besøkt Agder og Hordaland.

Munkegribben er den største gribben i Europa. Over en munkegribb og to gåsegribber. Til høyre en munkegribb i flukt. Den kan lett forveksles med en ung havørn. Alle bildene fra Extremadura i Spania.

Munkegribb livnærer seg bare på kadavere av døde dyr. I Trøndelag fant den et dødt reinsdyr, og i Rogaland har den spist av døde husdyr. Av hensyn til fuglen gir prosjektet ikke ut nøyaktige opplysninger om hvor fuglen befinner seg. Det interessante er at det er svært få som har sett denne munkegribben, til tross for at den er en stor fugl og har fløyet over store deler av Sør-Norge. Både i flukt og på bakken kan den minne om en ung havørn, og det kan nok hende at noen har sett den og tatt den for å være en ørn.

SISTE: Den 15. mars tydet satellitt-signalene fra Brinzolas sender på at noe var galt. Fem dager senere ble Brinzola funnet i en steinur i Bjerkreim med vingebrydd. Hun har trolig fløyet mot en stålwire som stabiliserer en mast, og brukket vingen. Hun er nå til behandling hos veterinær, og blir trolig sendt tilbake til Spania slik at hun kan gå inn i avlsarbeidet der.

Informasjon om Brinzola er hentet fra ulike nettsteder, bl. a. GREFAs egne sider.

NOFs aktivitetskalender 2. kvartal 2020

NB! Ta forbehold rundt situasjonen med koronavirus

Vi presenterer her *planlagte* aktiviteter for våre avdelinger og lokallag for 2. kvartal 2020. Som alle er klar over er vi i en alvorlig situasjon med spredning av koronavirus i Norge som ellers i verden. Mange av de planlagte aktivitetene i denne oversikten vil sannsynligvis bli avlyst. Du må derfor holde deg oppdatert med din avdeling og ditt lokallag, og ta en sjekk i forkant om møtet eller turen faktisk blir gjennomført.

Populært tiltak: Deltakere på NOF avd. Østfolds Hvaler-tur i mai 2019. Foto: Bjørn Frostad.

NASJONALT

Lørdag-søndag 30.–31. mai

Fuglenes dag over hele landet. Se den enkelte avdeling for arrangementer.

ØSTFOLD

Tirsdag 14. april

18.30: Møte i NOF Moss og omegn lokallag på Hoppert skole, Jeløy.

18.30: Fellesmøte med NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA), hvor NOF OA, NOF avd. Buskerud og NOF avd. Østfold viser frem sine fem fineste fuglelokaliteter. Sted: NOF OAs lokaler, Ørneredet, på Tveita i Oslo, Tvetenveien 152 A. Kontakt Øvind Lågbu, epost: laagbu@online.no, for mer informasjon og avtale om evt. samkjøring.

Lørdag-søndag 18.–19. april

Dagstur / overnattingstur NOF avd. Østfold til Akerøya, Hvaler. Dagstur kr 100,-. Overnatting kr 200,-. Maks. 20 personer. Kun 10 sengeplasser i huset, men massevis av teltplass ute. Påmelding til turleder: Kjell-Roger Engh (41 55 07 12).

Søndag 19. april

NOF avd. Østfold med tur til Hæravassdraget i Trøgstad. Vi besøker først Dilleviksjøen, deretter Kallaksjøen. Oppmøte i fugletårnet ved Dilleviksjøen kl. 09.00. For de fra ytre Østfold som er usikre på veien er det oppmøte ved Inspira på Grålum, Sarpsborg, kl. 08.00. Berit Movik Lo (99 70 26 58).

Torsdag 30. april

18.30: Møte i NOF Fredrikstad lokallag i klubbhuset på Øra.

Tirsdag 5. mai

18: Ryddeaksjon i nedre del av Remmen-dalen. Frammøte ved Refne renseanlegg. Kontaktperson: Arnfred Antonsen (95 18 35).

18.30: Møte i NOF Moss og omegn lokallag på Hoppert skole, Jeløy.

Torsdag 7. mai

19: Tur NOF avd. Østfold: Vårvandring langs Iddefjorden. Frammøte v/ Berbyskole. Turleder: Arnfred Antonsen (95 18 18 35).

Søndag 10. mai

09: Tur NOF avd. Østfold: Sjøfugltur til Ytre Hvaler. Hvalerfergen «Olava» er innleid og legger ut fra Skjærhalden kl. 09. Turen går til farvannet rundt Heia og Torbjørnskjær, og varer i ca. 3 timer. Kontaktperson: Øvind Lågbu. Påmelding innen 15. april til laagbu@online.no. Turen koster kr 100. Betales kontant eller med Vipps. Etter båtturen arrangerer NOF Halden lokallag ekskursjon til Vikerkilen og andre lokaliteter.

Søndag 24. mai

Fuglenes dag! Nærmere informasjon om arrangementet kommer. NOF Halden lokallag har arrangement ved Rokkevannstårnet kl. 10–15. Parkering ved Rokke kirke.

Torsdag 28. mai

18.30: Møte i NOF Fredrikstad lokallag i klubbhuset på Øra.

Mai / juni

Fuglelyttetur NOF Indre Østfold lokallag. Detaljert informasjon sendes ut på e-post i mai. Kontaktperson Berit Movik Lo (99 70 26 58).

Tirsdag 2. juni

18.30: Møte i NOF Moss og omegn lokallag på Hoppert skole, Jeløy.

Onsdag 3. juni

23: Tur NOF avd. Østfold: Vi lytter etter nattaktive fugler i Berg og Rokke. Frammøte ved Hjortsberg skole kl. 23.00. Det betales kr 50 til sjåfør. Turleder: Kjell-Roger Engh (41 55 07 12).

Lørdag 6. juni

23.30: Tur NOF avd. Østfold: Nattsanger-

tur. Vi kjører rundt i Råde og Onsøy og lytter etter de artene som bare hører sommernatten til. Frammøte ved Tomb kirke. Påmelding pr. SMS innen 31. mai til turleder Arve Dyresen (90 73 20 62). Utgangspunktet for turen kan bli endret for å få med seg særlig interessante arter. Angi derfor i påmeldingen hvem som skal delta og hvilket telefonnummer som kan benyttes til varsling.

OSLO OG AKERSHUS

Mandag 13. april

09–12.30: Tur NOF avd. Oslo og Akershus (NOF OA): Fugleturtradisjonen 2. påskedag til Fornebu er en klassiker. På denne tiden er vårtrekket bra, og vi forventer mange interessante arter. Morsomt også for de minste, så ta med hele familien og møt opp! Frammøte: Lilløyplassen naturhus. Turleder: Bjørn Olav Tveit. oa.birdlife.no/aktiviteter/1031

Tirsdag 14. april

18.30–21.00: Medlemsmøte NOF OA: *Fuglelokaliteter i Viken*. Foredragsholdere: Håkan Billing, Øvind Lågbu og Steinar Stueflotten. Det nye storfylket Viken byr på spennende samarbeid mellom Buskerud, OA og Østfold. I dette foredraget presenterer de tre fylkesledere byr på beste fuglelokalitetene i sine tidligere fylker. Frammøte: Ørneredet, Tvetenveien 152 A, Oslo. oa.birdlife.no/aktiviteter/1021

Lørdag 18. april

05.00–13.00: Tur NOF OA: Aurskog-Høland. Opplev våren i det indre av Akershus! Denne årlige turen byr på mange opplevelser, og vi besøker alle de beste fuglelokalitetene i kommunen. Frammøte: Shell-stasjonen ved Fetsundbrua. Turleder: Svein Dale. oa.birdlife.no/aktiviteter/1032

Lørdag 18. april

08.00–12.00: Tur NOF Nittedal lokallag: Fuglelivet i kulturlandskapet, en vandring

Torbjørnshjørn fyr på Hvaler. NOF avd. Østfold har tur hit 10. mai, med påmeldingsfrist 15. april. Foto: Øivind Lågbu.

i Søndre Nittedal. Turen går i området Søndre Holm gård og nærliggende Nitelv. Fremmøte: Mosenteret ved Prøysenstatuen. Turleder: Éric Roualet. oa.birdlife.no/aktiviteter/1033

Søndag 19. april

11.00–15.00. Tur NOF Asker og Bærum lokallag: Rovfugltrekk på Fornebu. Vi står på den høyeste (midtre) kollen på Storøya med teleskop og håper på en lang artsliste. Fremmøte: Nederst i Lomviveien (eller gå ut til kollen). Turleder: Bjørn Olav Tveit. oa.birdlife.no/aktiviteter/1034

Søndag 19. april

07.00–14.00: Tur NOF OA/NOF avd. Buskerud: Tyrifjorden. Vi besøker både kroksjøer og innsjøer i Ramsar-området i Tyrifjorden/Steinsfjorden. På denne tiden kan det være mye vannfugl i våtmarksområdene. Fremmøte: P-plassen ved Høvik kirke. Turleder: Jan Olav Nybo. oa.birdlife.no/aktiviteter/1035

Torsdag 23. april

18.00–22.00: Pizzakveld NOF OA på Peppes Pizza, Nydalen. «Turleder»: Øyvind Syvertsen. oa.birdlife.no/aktiviteter/1017

NOFs årsmøte er avlyst

På grunn av den eskalerende situasjonen med spredningen av koronaviruset i Norge, har NOF valgt å avlyse den planlagte årsmøtehelga i Selbu 24.–26. april. Se vår nettside birdlife.no for mer informasjon, med nyhetssak datert 12. mars.

Fredag 1. mai

07.00–11.00: Tur NOF Asker og Bærum lokallag: Fugletrekk på Brønnøya. Dette er en perle i Oslofjorden, uten biltrafikk. Her finner vi også det fine våtmarksområdet Viernbukta. Fremmøte: P-plassen i Søndre vei, Nesøya. Turleder: Bård Kyrkjedelen. oa.birdlife.no/aktiviteter/1036

Lørdag 2. mai

04.30–12.00: Tur NOF OA: Årnestangen. ligger i Nordre Øyeren – Nord-Europas største innlandsdelta. På denne tiden håper vi på lavvann og store sandbanker – et eldorado for vadere og ender! Fremmøte: P-plassen i enden av Årnesvegen. Turleder: Lars Petter Marthinsen. oa.birdlife.no/aktiviteter/1037

Søndag 3. mai

05.00–09.00 / 09.30–11.00 Leica Store Oslo: Tur NOF OA: Et annerledes Oslo - fuglekikking i Frognerparken. Ta med kikkert hvis du har. Vi har med lånekikkerter og noen teleskoper slik at du får full glede av denne spennende turen. Etter turen går vi gjennom Frognerbekkdalen til Drammensveien 130 hvor Leica Store Oslo serverer ferskt brød, pålegg, jus, kaffe og te. Det blir også fugleforedrag. Fremmøte: Hovedinngangen til Vigelandsparken. Turledere: Håkan Billing, Ole Vignes. oa.birdlife.no/aktiviteter/1038

Lørdag 9. mai

05.30–09.30: Tur NOF OA: Kolbotvannet. Fra Oppegård kirke på Svartskog går vi en lett og fin tur, ca. 8–10 km, i Svartskog landskapsvernomsråde. Passer for hele familien! Turen er i samarbeid med Oppegård Turlag. Ta med frokost! Fremmøte: P-plassen til Nordenga i sør. Turledere: Håkan Billing og Mariella Memo. oa.birdlife.no/aktiviteter/1043

Søndag 10. mai

07.00–11.00: Tur NOF Drøbak-Frogner lokallag: Seiersten skanse. Området rundt Seiersten skanse ved Drøbak er en av

Frogns vakreste lokaliteter. Her er både blomsterenger og særdeles flott løvskog med mange ulike sangere og spettearter. Fremmøte: Follo museum. Turledere: Ståle Dahlberg og Per Morten Groth. oa.birdlife.no/aktiviteter/1039

Onsdag 13. mai

18.00–20.30: Tur NOF Asker og Bærum lokallag: Stovivannet. Vannet er omgitt av variert skog og landbruk – gunstig for trekende fugler. Fremmøte: Kveisegata, nord for vannet. Turleder: Bjørn Olav Tveit. oa.birdlife.no/aktiviteter/1041

Onsdag 20. mai

18.00–20.30: Tur NOF Asker og Bærum lokallag: Dælivannet. Vi håper å høre et rikholdig arsenal av sangfugler, inklusive bøksanger og gulsanger. Fremmøte: P-plassen på Steinsskogen gravlund i Bærum. Turleder: Bjørn Frantzen. oa.birdlife.no/aktiviteter/1040

Lørdag 23. mai

07.00–11.00: Tur NOF Nittedal lokallag: Nitelvas sumpskog. Turen går langs Nitelva fra Mosenteret til Gaustadmåsan og tilbake igjen. På denne tiden har mange sangere ankommet, gulsanger (Nordens nattergal) blir en av målartene. Ta på fottøy som tåler våte partier! Husk mat og drikke. Fremmøte: Mosenteret ved Prøysenstatuen. Turleder: Éric Roualet. oa.birdlife.no/aktiviteter/1042

Søndag 24. mai

07.00–11.00: Tur NOF OA. Naturbussen. Naturbussen tar oss til fem av de mest spennende grønne lungene i Oslo by. Arrangementet er gratis og åpent for alle. Påmelding er ikke nødvendig. Så ta med hele familien for en urban fugletur med Naturbussen! Både ornitologer og botanikere er klare til å guide deg rundt. Rutedetaljer:

- Hovedinngangen Frognerparken kl. 08.00
- Slottsparken ca. kl. 09.45

- Botanisk hage ca. kl. 11.30
- Valle Hovin ca. kl. 13.30
- Ekeberg ca. kl. 15.00

Klokken 17.00 er turen over, og vi tar en oppsummering av opplevelsene på de ulike stedene. Ta gjerne med niste-pakke, så hygger vi oss litt ekstra i Ekeberg-skråninga. Fremmøte: Hovedinngangen til Vigelandsparken. Turleder: Håkan Billing. oa.birdlife.no/aktiviteter/1044

Søndag 31. mai

(forbehold om flytting til søndagen før)
NOF Nesodden lokallag arrangerer Fuglenes dag. 08.30–10.30 fugletur; 10.30–11.30 ringmerking; 11.30–13.30 aktiviteter i Nesoddparken. Fuglenes dag på Nesodden begynner med fugletur i den rike og storvokste Røerskogen. Røer gård ligger i et kulturlandskap omkranset av store eikeblandingsskoger. Arrangementet er i samarbeid med Miljøhagen og kunstnerne i Nesoddparken, og er spesielt rettet mot barn og barnefamilier. Fremmøte: Nesoddparken. Turledere: Ellen Andreassen, Hans Tjernshaugen og Jan Erik Røer. oa.birdlife.no/aktiviteter/1045

Søndag 31. mai

11.00–16.30: NOF OA. Fuglenes dag ved Østensjøvannet. Her skjer det mange spennende og morsomme ting rundt Fugleteltet og mange andre stand. Det blir korte fugleturer, foredrag, testing av kikkerter, salg av litteratur, minikurs og fuglerally. Eget aktivitetstelt for barna! Arrangementet er i samarbeid med Østensjøvannets Venner. Østensjø Husflidlag sørger for bevertning. Fremmøte: Østensjøvannets vestside sør for fugleskjulet. Turledere: Håkan Billing og Finn Arnt Gulbrandsen. oa.birdlife.no/aktiviteter/1046

Fredag 5. juni

22.00–01.30: Tur NOF Nittedal lokallag. Nattsangertur i Nittedal. Vi håper å finne myrsanger, åkerrickse, vaktel og andre godbiter. Husk varme klær, temperaturen faller raskt 10 grader når solen går ned. Fremmøte: Mosenteret ved Prøysenstatuen. Turleder: Tor Skjetne. oa.birdlife.no/aktiviteter/1047

Lørdag 6. juni

19.00–02.00: Tur NOF Asker og Bærum lokallag: Nattravntur i Hurum. Hurum er fra 2020 innlemmet i Asker kommune, og er derfor et nytt og ubeskrevet blad for NOF OA/AB. Har mange viktige fugleområder, deriblant flere steder med nattravn. Fremmøte: Asker st., Lensmannsli P-plass. Turleder: Bård Kyrkjedelen. oa.birdlife.no/aktiviteter/1048

Søndag 7. juni

05.00–08.00: Tur NOF Drøbak-Frogn lokallag: Fuglesangtur, Frogn kirke. Morgentur i skogen og speiding utover jordene. Fremmøte: Parkeringsplassen ved Frogn kirke. Turledere: Ståle Dahlberg, Per Morten Groth. oa.birdlife.no/aktiviteter/1049

Fredag 12. juni

21.00–05.00: Tur NOF OA: Nattsangertur i kano langs Leira. En annerledes og eksosfri nattsangertur! Håkan Billing er utdannet kanoinstruktør, og vi får halvannen times opplæring i padling, før vi lydløst tar oss medstrøms fra Leirsund, langs en av Nordens største elvesletter i den lyse sommernatten. Fremmøte: Tangen brygge. Turleder: Håkan Billing.

Bli med Håkan Billing og NOF OA på Naturbussen 24. mai! Foto: Honorata Gajda.

Medlemspris 395,- (andre 595,-), påmelding innen 31.5. oa.birdlife.no/aktiviteter/1050

Onsdag 17. juni

18.00–20.30: Tur NOF Asker og Bærum lokallag. Engervannet. Dette er en svært spesiell innsjø bestående av brakkvann. Fuglelivet her er rikt, og mest kjent er isfuglene som hekker like ved, og jevnlig ses på matsøk i vannet. Fremmøte: P-plassen øst for Coop Extra. Turleder: Bjørn Frantzen. oa.birdlife.no/aktiviteter/1051

Søndag 21. juni

09.15–14.30 NB! Forbehold om ferjetider – sjekk oa.birdlife.no dagen før!: Tur NOF OA. Gressholmen–Rambergøya. Sommers-tid i Oslofjorden er vi midt i hekketiden, men øyene er likevel svært tiltrekkende for trekkfugler samt ender, lommer, vadere og småfugler. Vi tar ferje fra Rådhusbryggene, og reiser rundt øyene og videre mot Gressholmen. Fremmøte: Rådhusbryggene. Turleder: Lars Petter Marthinsen. oa.birdlife.no/aktiviteter/1052

HEDMARK

NOF Hamar lokallag har utemøter hver torsdag i april og mai. April: Vi møtes hver torsdag kl. 18.00 på Starene. Frammøte langs veien ved flomdammen. Mai: Vi møtes hver torsdag kl. 18.00 på Espern ytterst i Åkersvika. Ringmerking på Starene vil foregå tilnærmet ukentlig om våren. Kontaktperson: Anders Aanje (93 04 02 97).

Onsdag 15. april

17: Tur NOF Elverum lokallag til BT-banen. Vi ser etter trekkende fugl. Turansvarlig: Maria Stenklev (97 97 72 52). Oppmøte kl. 17.00 på Nilsen-butikken / Spar-butikken. Værvhengig.

Torsdag 16. april

18.30: Arrangement NOF Hamar lokallag: Det er åpent hus ved Starene feltstasjon, med servering av kringle og kaffe, samt utveksling av siste nytt på fuglefronten.

Tirsdag 28. april

17: Vannfugltur NOF Elverum lokallag til Gjesåssjøen, Strandsjøen og Tøråssjøen. Oppmøte kl. 17.00 ved Skogmuseet. Ansvarlig: Egil Østby (94 83 81 76).

Søndag 10. mai

10: NOF Elverum lokallag har fuglesangtur / kattuglesjekk i Hernes. Oppmøte kl. 10.00 ved gamle butikken – Grinda – nå treningssenter. Turansvarlig: Trond Voldmo (41 41 34 56).

Lørdag 16. mai

07: Fuglesanglyttetur NOF Hamar lokallag til Rotlia. Oppmøte Stange kirke kl. 07.00. Kontaktperson: Anders Aanje (93 04 02 97).

Lørdag 23. mai

08: Tur NOF Hamar lokallag til Lomnesjøen i Rendalen. Oppmøte kl. 08.00 ved «Haugs Bilsenter» (Shell-stasjonen). Værforbehold. Påmelding: Brit Rennemo (90 23 36 51).

Lørdag 30. mai

11-15: Arrangement NOF Hamar lokallag: Fuglenes dag på Starene feltstasjon. Kontaktperson: Trond Vidar Vedum (99 58 44 60).

Fredag 12. juni

21: Tur NOF Elverum lokallag. Kanskje blir det mulighet for nattravn? Turansvarlig: Egil Østby (94 83 81 76). Oppmøte ved Skogmuseet kl. 21.00

Torsdag 18. juni

17: Rovfugltur NOF Elverum lokallag. Oppmøte Skogmuseet. Turansvarlig: Trond Berg (95 17 72 98). Turen er forbeholdt NOF-medlemmer.

Fredag 19. juni

20: Grillkveld og nattsangertur NOF Hamar lokallag. Oppmøte ved Starene feltstasjon kl. 20.00 til felles grilling. Alle tar med grillmat selv, vi sørger for varm grill. Kontaktperson: Carl Knoff (95 04 61 43).

OPPLAND

Søndag 10. mai

08.30: Tur NOF Valdres lokallag til Dokkadeltaet naturreservat. Vi deltar på fugledag i Dokkadeltaet, ved våtmarkssenteret og fugletårnet på Odnos. Felleskjøring fra Valdres Folkemuseum kl. 08.30. Kontaktperson: Trond Øigarden (mobil: 95 07 75 58). Se også [dokkadeltaet.no](#).

Søndag 21. juni

Arrangement NOF Valdres lokallag: Vassfardagen. Mer informasjon kommer.

BUSKERUD

NOF Øvre Eiker lokallag har avlyst alle arrangementer grunnet situasjonen med koronaviruset. Sjekk [nofeiker.blogspot.com](#) for oppdateringer.

VESTFOLD

Søndag 19. april

08: Tur NOF avd. Vestfold til Mølen. Oppmøte på parkeringsplassen kl. 08.

Søndag 3. mai

07.30: Tur NOF avd. Vestfold til Klåstadkilen. Oppmøte på bussholdeplassen i Klåstadkrysset.

Torsdag 21. mai

Tur til Jomfruland. Påmelding til Finn Hauge (92 44 43 16), e-post: hau-m@online.no.

Søndag 31. mai

09: NOF avd. Vestfold arrangerer Fuglenes dag på Ilene og Gullkronene. Fuglesangtur i Gullkronene starter kl. 09 fra fugletårn-parkeringen. Bemannet fugletårn. Åpen dag på husmannsplassen på Holmen med fuglekassesnekring, foredrag, kaffe og vafler.

Fredag 12. juni

22: Tur NOF avd. Vestfold: Nattravn- og nattsangertur NOF avd. Oppmøte på parkeringslomma ved Gjennestadvannet kl. 22. Værforbehold.

TELEMARK

Søndag 19. april

08.30–16: Tur NOF Kragerø lokallag til Jomfruland. Dette er en fin tid på øya. Det blir avreise fra taxibrygga med taxibåt kl. 08.30 (kr 200 tur/retur). Retur fra øya igjen ved 16-tida. Påmelding: Steinar Sannes (92 01 60 41) innen fredag 17. april. NB! Eventuell avmelding innen lørdag kl. 18 pga. bestilling av båt.

Søndag 26. april

08–12: Arrangement NOF Grenland lokallag: Åpne tårn i Børsesjø. Opplev fuglelivet på nært hold. Begge tårnene vil bli bemannet. Amfiet er universelt utformet i første etasje, det er derfor mulig for rullestolbrukere å ta seg ned dit. HC-parkering finnes like ved. Ellers er det mulig å sykle til Amfiet, og man kan sykle et godt stykke mot det gamle tårnet, ved hjelp av stiene i Gjerpenshavna bygdepark. Ta gjerne med kikkert og fuglebok, varme klær og litt niste. Lokallaget stiller med et begrenset antall teleskoper og kikkerter til utlån ved tårnene, som er bemannet av frivillige fra NOF Grenland lokallag. Oppmøte: Fritt valg; det gamle tårnet eller det nye Amfiet.

Flere avdelinger har ambisjoner om å registrere den mystiske nattravnen i mai-juni. Kanskje noe for deg? Foto: Gunnar Numme.

Søndag 31. mai

08–12: Arrangement NOF Grenland lokallag: Åpne tårn i Børsesjø. For detaljer se tilsvarende arrangement 26.4.

Søndag 14. juni

12–15: Arrangement NOF Grenland lokallag og Telemark Botaniske Forening: Villblomsternes dag langs Børsesjø. Vi inviterer alle til å bli med ut på tur i naturen for å bli kjent med de vakre villblomstene våre og fuglelivet ved Børsesjø. Ferden går fra Gjerpenshavna, gjennom bygdeparken og ender opp i det nye fugleamfiet. Oppmøte: Parkering ved Gjerpenshavna barnehage. Naturloser: Mariken og Allen Kjøhl-Røsand (97 14 72 45).

AUST-AGDER

Lørdag 18. april

10–15: Tur NOF avd. Aust-Agder: Spette- tur til Gulspeittvann naturreservat i Risør kommune. Naturreservatet ble opprettet i 2002 for å verne gammel bar- og blandingskog. Parkering og oppmøte sør for Gulspeittvann ved fv. 411, midt mellom Gjeving og Laget. Ta gjerne med mat og drikke. Kontaktperson: Egil Eriksen (99 62 36 70).

Søndag 19. april

10–15: Tur NOF avd. Aust-Agder: Tur til Tromlingene. Vi håper på fint vær og tar turen til Tromlingene for å se på fugler. Møt opp på Skarestrand kl.10.00. Båtskysst tur/retur kr 50 for voksne og kr 10 for barn. Ta med redningsvest, niste, drikke, kikkert og teleskop hvis du har. Kontaktpersoner: Helge Venaas (99 02 11 36) og Mette Berg Nielsen.

Tirsdag 5. mai

18–21: Tur NOF avd. Aust-Agder: Fuglesangtur til Sagvannet. Oppmøte på parkeringsplassen ved Bjorbekk kirke kl. 18.00. Kontaktpersoner: Kjell Woxmyhr (41 63 91 84) og Helge Venaas (99 02 11 36).

Torsdag 14. mai

18–20: Tur NOF avd. Aust-Agder: Fuglesangtur i Høvåg. Oppmøte ved Kvåse

innerst i Kvåsefjorden, vest i Lillesand kl. 18.00. Kontaktperson: Jan Michaelsen (95 03 13 29).

Søndag 24. mai

10–13: Tur NOF avd. Aust-Agder til Havsøy. Vi håper på fint vær og tar turen til Havsøy. Møt opp på brygga ved Havsøysund på Hisøya kl.10.00. Preben Jørgensen skysser folk over med båten sin. Foreninga stiller med fuglebøker og noen kikkerter til utlån. Ta med redningsvest, niste, drikke og kikkert / teleskop hvis du har. Kontaktperson: Preben Jørgensen (99 42 08 05).

Fredag 5. juni

21–24: Nattsangertur NOF avd. Aust-Agder til Inntjore og omegn. Vi kjører rundt og hører etter sangere og andre fugler som synger. Oppmøte ved Landvik kirke kl. 21.00. Kontaktperson: Rolf Jørn Fjærbu (99 64 52 92).

ROGALAND

Torsdag 2. april

18.30: Medlemsmøte NOF Dalane lokallag: Bird-ID netttqiz med John Grønning. Sted: Rådhuskantina i Egersund. For oppdatert informasjon se lokallaget nettside [nofdalane.net](#).

Torsdag 16. april

19: Medlemsmøte NOF Haugaland lokallag: Jonas Langbråten holder foredrag og viser bilder fra NoF Travel-turene til Russland (Uralfjellene) og Madeira. Merk at våre møter nå holdes på nye Torvastad skole og kultursenter. Adresse: Hålandsveien 150, Karmøy. Møterom «Håland» i 2. etasje, bruk sidedør med inngang fra arenaen.

Mandag 20. april

19: Medlemsmøte NOF Stavanger og omegn lokallag: Espen Sundet Nilsen holder foredraget «I kasuarens rike Australia». Møtested: Mostun natursenter i Henrik Ibsens gate 59 i Stavanger.

Lørdag 25. april

Tur NOF Dalane lokallag: Fellestur til Kvitsøy.

Torsdag 7. mai

18: Tur NOF Stavanger og omegn lokallag: Kvitemyr – Randaberg på veg til å forsvinne, selv med biologisk mangfold. Oppmøte Rema 1000 Randaberg kl. 18.00. Vi går i skog/myr, det er lurt med støvler. Turleder: Stein Tofte (41 76 04 67).

18.30: Medlemsmøte NOF Dalane lokallag: Vi tar med egne bilder. Sted: Rådhuskantina i Egersund.

Lørdag 9. mai

06: Tur NOF Stavanger og omegn lokallag: Fuglesangtur rundt Mosvatnet. Oppmøte Mostun natursenter kl. 06.00. Turleder: Øyvind Gjerde.

Mandag 11. mai

19: Tur NOF Stavanger og omegn lokallag: Tur til Gruda for å se etter vadere og sangere som er kommet. Oppmøte Vasshus skole kl. 19.00. Turleder Bjørn Mo (47 65 88 40).

Fredag 29. mai

21: Ekskursjon NOF Stavanger og omegn lokallag: Nattsangertur. Oppmøte Vasshus skole kl. 21.00. Turleder Lars Otto Eliassen (91 16 29 96).

Lørdag-søndag 30.–31. mai

Tur NOF Dalane lokallag: Fellestur til Eigerøy fyr. Grilling og skåding. Mulighet for overnatting.

Torsdag 11. juni

Tur NOF Haugaland lokallag: nattsangertur i Tysvær. Turleder: Dag Leonard Fjellstad. Oppmøtested og tidspunkt bestemmes senere av turleder, informasjon vil da bli lagt ut på diverse medier.

HORDALAND

Onsdag 1. april

17.30–19: Tur NOF Hardanger lokallag: Rusletur på Sandvin. Tradisjonen tro blir det rusleturer på Sandvin hver onsdag i perioden 1. april til 10. juni. Oppmøte på parkeringsplassen før broa over til Sandvin kl. 17.30.

Tirsdag 14. april

18: Medlemsmøte NOF Hardanger lokallag: Oddvar Heggøy fra NOFs sekretariat forteller om årets fugl i 2020, lappspurven. Sted: Frivillighetsentralen i Odda.

19–21: Medlemsmøte NOF Bergen lokallag: Dag Gjerde, Terje Hansen og Bjarne Andersen har vært på studietur i Spania for å lære mer om fugler. I kveld vil de ta oss med på sine opplevelser fra turen. Sted: Marineholmen i Bergen (Thormøhlens gate 53 A).

Lørdag 25. april

08–17: Tur NOF Bergen lokallag: I år prøver vi en ny destinasjon, og denne gangen går turen til Samnanger. Slutten av april er en givende tid, siden det har livnet til i skog og mark. Vi håper at spesielt spettefuglene er medgjørige. Fuglesangen har også begynt å gjøre seg gjeldende, og mange av artene er i gang med hekking, eller har startet forberedelsene. Påmelding innen 23. april kl. 20.00 til turleder Torill Midtun (92 85 93 51).

09: Tur NOF Sunnhordland lokallag: Vår-tur til Hystadmarkjø og Sævarhagsvikjo på Stord. Vi møtes på parkeringsplassen

Lappspurven er Årets fugl 2020. NOF Hardanger lokallag har foredrag om arten den 14. april. Foto: Frode Falkenberg.

i Sævarhagsvikjo kl. 09.00. Turleder: Tor Helge Heggland (47 27 03 05).

Tirsdag 12. mai

17.45: Grillkveld NOF Hardanger lokallag hjemme hos Helge Søgnebotten på Jordal. Vi møtes kl. 17.45 ved parkeringsplassen til Hovden, og kjører med færrest mulig biler opp til Jordal (begrenset parkering). Dersom det er sørpevær møtes vi på Frivillighetsentralen i Odda, og koser oss der.

Lørdag 16. mai

08–16: Tur NOF Bergen lokallag: Turen går til Hearn, ei lita øy i havgapet helt nord i Øygarden. Dette er en av de virkelig gode lokalitetene for sjeldne fugler i Hordaland, og man vet aldri hva som kan dukke opp. Oppmøte er på Storatnet bussterminal. Om været er for dårlig for å ta turen ut til øya blir det en alternativ tur der vi tar for oss kjente lokaliteter nord i Øygarden. Det er en god tid for sjeldenheter som har dratt for langt nordover, og hvert år blir det funnet spennende arter her. Påmelding innen 15. mai kl. 20.00 til turleder Terje Hansen (92 06 33 31).

09: Tur NOF Sunnhordland lokallag til Espevær. Vi ser etter vårfugler og sjeldenheter rundt omkring på øya. Det kan fort dukke opp en stor bombe eller to på denne tiden av året. Oppmøte på Eidesvik kai kl. 09.00 for å ta Espevær-ekspressen kl. 09.10. Returen går kl. 13.20, ev. før eller etter for dem som ønsker det. Turleder: Odd Hallaråker (90 60 16 21).

Lørdag 23. mai

Tur NOF Bergen lokallag: I år prøver vi ut et nytt konsept for bergensere: fugleturer i nærområdet til byen. I dag tar vi for oss Kristianborgvannet og Langeskogen. Vi spaserer i rolig tempo, og lytter og ser etter hvilke fugler som er her. Dette er en lavterskeltur som passer for alle kunnskapsnivåer innen fuglekikking. Det er ingen påmelding, men eventuelle spørsmål kan stilles til turleder Ole Edvard Torland-Reyes (97 56 66 78).

Søndag 24. mai

11–15: NOF Bergen lokallag arrangerer Fuglenes dag på Herdla fort og i Arboretet på Milde. Det blir fuglequiz, snekring av fuglekasser og ringmerking av fugler (der-

som været tillater det). Dette passer for alle aldersgrupper. I tillegg til vår stand på hvert av disse stedene vil det også være stander der andre frivillige organisasjoner viser seg fram.

Lørdag-søndag 6.–7. juni

22–04: Nattsangertur NOF Bergen lokallag til Nordhordaland. Er vi riktig heldige så synger det kanskje en åkerrikse eller en vaktel et sted ute på et jorde? Ikke forvent å se mange fugler midt på natta, men en nattsangertur har sin helt egen sjarm. Dersom været ikke viser seg fra sin beste side flytter vi turen til 5. juni. Påmelding innen 5. juni kl. 18.00 til turleder Anders Bjordal (41 67 89 37).

Fredag-søndag 12.–14. juni

NOF avd. Hordaland inviterer til årsmøtehelg på Liset ved Hardangervidda. Vi bor på Liset pensjonat. Vi kikker på fugler på gode lokaliteter i fjellheimen, og forventer å se de fleste alpine artene vi har, inkludert årets fugl, lappspurven. Om kveldene blir det foredrag, quiz og sosialt samvær. Bli med du også! Påmelding på www.fuglar.no.

MØRE OG ROMSDAL

Søndag 19. april

11: Tur NOF avd. Møre og Romsdal til Maletangen. Bli med på tur rundt vår ringmerkestasjon på Maletangen på Hustad. Vi får også delta på ringmerking. Oppmøte på parkeringsplassen ved grendehuset på Male (Malevegen 513). Kontaktperson: Øystein Wiik (90 61 10 96).

Torsdag 23. april

19: Årsmøte NOF avd. Møre og Romsdal: Reknes-stabburet, Romsdalsmuseet i Molde. Kontaktperson: Olbjørn Kvernberg (91 37 08 99).

Søndag 10. mai

06.30: Tur NOF avd. Møre og Romsdal til Moldemarka. Fugletur i Moldemarka med Øystein Wiik. Det er vår, mange trekkfugler er tilbake og i full aktivitet. Oppmøte: Kongebjørka ved Glomstua i Molde. Kontaktperson: Øystein Wiik (90 61 10 96).

Lørdag 23. mai

09.15: Tur NOF avd. Møre og Romsdal til

Ona. En flott fergetur fra Småge (Aukra) til Ona mellom holmer og skjær. Vi kan oppleve dykkere, ender og lommer. På Ona kan vi se vadefugler og andre fugler på vårtrekket. Oppmøte: Småge fergekai, fergeavgang kl. 09.15 (værforbehold). Kontaktperson: Thomas Høyer Hansen (91 52 27 52).

Onsdag 27. mai

19: Kveldstur NOF avd. Møre og Romsdal til Gløsvågen i Kristiansund. Bli kjent med sangfuglene våre om våren. Oppmøte i Gløsvågen kl. 19.00. Kontaktperson: Tore Hals (97 55 34 78).

Lørdag 30. mai

15: Tur NOF avd. Møre og Romsdal: Rindal rundt. Turen starter med oppmøte ved parkeringsplassen ved Igljtjøna kl. 15.00, der vi besøker fugletårnet. Deretter går turen rundt om i kommunen, og vi avslutter med Dalan / Fossdalen. Kontaktperson: Tor Ålbu (93 01 01 93).

Søndag 14. juni

12: Tur NOF avd. Møre og Romsdal til Runde, kjent som en av de fremste fugledestinasjonene i Møre og Romsdal. Vi får blant annet se lunde, storjo og havsule. Oppmøte ved parkeringsplassen ved Goksøyra kl. 12.00. Kontaktperson: Ingar Støyle Bringsvor (99 38 22 42).

TRØNDELAG

Tirsdag 14. april

19: Medlemsmøte NOF Trondheim lokallag: Guus Wellesen, NTNU jobber med å preservere skjeletter av fugler og dyr for museer. Han vil vise oss bilder av arbeidet og fortelle oss hvordan slike preparater lages. Vi får også høre om fugleljøllene på Bjørnøya, hvor han sammen med en kollega oppdaget Norges først toplunde sommeren 2019. Sted: Suhmhuset, Vitenskapsmuseet.

Tirsdag 21. april

17.30–19: Tur NOF Innherred lokallag til Hammervatnet, Hotterelvsosen, Falstadbukta med mer. Oppmøte ved fugletårnet Hammervatnet, turen går så videre til Hotterelvsosen, Falstadbukta og avsluttes på Nossum travebane og Eidsbotn. Turleder: Tore Reinsborg.

Mandag 27. april

18–20: Tur NOF Innherred lokallag til Lundleiret, Steinkjer. Lundleiret er innlemmet i Ramsar-området Trondheimsfjorden våtmarkssystem. Turleder: Steinar Moe.

Tirsdag 5. mai

18–20: Tur NOF Innherred lokallag til Langnesskogen naturreservat, som ligger ved Verdalselva på Tinna på Verdalsøra. Bli med for å se og høre hva flommarksskogen byr på. Turleder: Thomas Taksdal.

19: Medlemsmøte NOF Trondheim lokallag: Andreas Winnem snakker om hvordan man artsbestemmer en fugl. Hva bør man ikke etter når man ser en fugl man ikke umiddelbart klarer å sette et navn på? Hvordan kan man bestemme kjønn og alder? Hvordan skiller man like arter fra hverandre? Denne kvelden får vi høre om fjærgrupper, myting, proporsjoner og oppførsel, og hvorfor dette er nyttig kunnskap å ha for en aktiv feltornitolog. Sted: Suhmhuset, Vitenskapsmuseet.

NOF Lofoten lokallag leter etter hornedykker den 6. mai. I Vestvågøy har de en av Norges sterkeste hekkeforekomster av denne flotte våtmarksfuglen. Foto: Frode Falkenberg.

Tirsdag 19. mai

18–20.30: Tur NOF Innherred lokallag til Rinnleiret med Havfrua. Oppmøte ved bommen ute på Levangersida av Rinnleiret. Ta av E6 ved smådyrsklinikken, Rinnan og kjør utover. Ta gjerne med drikke, kikkert og teleskop (om du har). Turleder: Halvor Sørhuus.

Onsdag 20. mai

17.30: Tur NOF Trondheim lokallag: Fuglesangtur i Lauglolia. Vi går en ettermiddagstur i Lauglolia, hvor vi kan få høre mange av de vanlige sangfuglene i Trøndelag. Turen starter ved parkeringen ved fugletårnet på Bynes-siden av Gaulosen kl. 17.30. Vi tar værforbehold. Ta kontakt med Andreas Winnem på 97042313 ved spørsmål.

Lørdag 23. mai

07.30–13.30: NOF Innherred lokallag avslutter vårens utflukter ved Ørin og Ørin feltstasjon. Ringmerking og observasjon fra fugletårn m.m. Turleder: Roger Johnsen.

NORDLAND

Tirsdag 28. april

Medlemstur NOF Nesna og omegn lokallag til Straumen.

Onsdag 6. mai

18–20: Tur NOF Lofoten lokallag: På jakt etter Vestvågøys gull – hornedykkeren! I Vestvågøy har vi en av Norges tetteste bestander av hornedykkeren, en globalt og nasjonalt truet art. Vi ser etter denne og andre våtmarksfugler som ankommer først i mai. Oppmøte ved rådhuset / kommunehuset i Leknes kl. 18.

Søndag 17. mai–21. juni

Fuglesangturer i regi av NOF Sør-Salten lokallag hver søndag i perioden 17. mai til og med 21. juni. Korte turer hvor vi utforsker fuglelivet og lytter til fuglesang. Hensikten er å lære å gjenkjenne sangen til en eller flere av våre hekkefugler. Passer alle. Nærmere info om turleder, tid og sted gis via e-post, sms og sosiale medier.

Onsdag 20. mai

18–20: Tur NOF Lofoten lokallag: Møt vår største vader – storspoven. Vi rusler i kulturlandskapet på vakre Holsøy – en tur

som passer for alle. Storspoven, en karakterart i Lofoten, er i fokus. Den er dessverre truet over hele Europa. Ser vi mange i år? Holsøya har mange fine rasteplasser. Oppmøte ved rådhuset / kommunehuset på Leknes. Arrangeres i samarbeid med Lofotens friluftsråd.

Lørdag 30. mai

12–15: NOF Sør-Salten lokallag arrangerer Fuglenes dag. Vi ønsker å rette fokus mot fugl og naturvern. Arrangementet ved Småvatnan naturreservat passer for hele familien. Nærmere info om arrangementet gis via e-post, sms og sosiale medier.

Søndag 31. mai

11–14: Arrangement NOF Lofoten lokallag: Fuglekasseverksted – Fuglenes dag på Storeidet. Som en del av prosjektet *Oppdrag fuglekasse* skal vi snekre fuglekasser. Alle barn får med seg en kasse hjem. Det blir også sjanse til å studere alle de fine fuglene i Storeidvatnet naturreservat, og kanskje er det småfugler i kassene som alt henger ved skjulete? Ta med litt niste og noe å drikke.

FINNMARK

Lørdag 23. mai

NOF avd. Finnmark arrangerer Fuglenes dag på Stabbursnes. Styremøte, årsmøte, foredrag og ekskursjon på Valdak.

Søndag 24. mai

09: Tur NOF avd. Finnmark til Veidnes, minibuss eller egne biler, oppmøte Circle K, Lakselv kl. 09.00. Påmelding: Jo Inge Vidal (99 03 59 98).

Fredag–søndag 29.–31. mai

Tur NOF avd. Finnmark til Slettnes. Påmelding: Dag Gjerstad (90 83 55 16).

Fredag–søndag 19.–21. juni

Tur NOF avd. Finnmark til Loppa øy. Påmelding: Dag Gjerstad (90 83 55 16). Hurtigbåt fra Hammerfest & Øksfjord fredag ettermiddag og kveld, retur fra Loppa søndag ettermiddag til både Øksfjord og Hammerfest.

